SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

2026-05-29
Dnr 580-1.1.1-2025

Arbetsmarknadsdepartementet

Slutredovisning av uppdrag om att utarbeta en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling i samhället

Innehåll

Sammanfattning 3

Uppdrag och utgångspunkter 3
Inventering av befintliga indikatorer 3
Behov av kompletterande indikatorer 3
En sammanvägd bedömning 4
Metodförvaltning 4

1. Uppdraget och dess genomförande 5

1.1. Uppdraget 5
1.2. Genomförandet av uppdraget 5
1.3. Disposition 6

2. Bakgrund 6

2.1. Arbetslivskriminalitet är ett allvarligt samhällsproblem 6
2.2. Tidigare angränsande uppdrag 7

3. Metodval och utgångspunkter 9

3.1. Utgångspunkter 9
3.2. Definition av indikator 10
3.3. Typer av indikatorer 10
3.4. Vägledande principer för utvärdering av indikatorer 11

4. Befintliga indikatorer som kan användas för att följa arbetslivskriminalitetens utveckling över tid 14

4.1. Registerbaserade indikatorer 15
4.2. Urvalsbaserade indikatorer 24
4.3. Enkätbaserade indikatorer 26
4.4. Kontrollbaserade indikatorer 27
4.5. Avslutande kommentar om uteslutna indikatorer 28

5. Behov av kompletterande indikatorer 28

5.1. Komplettering till Skatteverkets företagsundersökning 28
5.2. Behov av attitydundersökning även riktad till arbetstagare 41
5.3. Övriga rekommendationer/förslag 42

6. En bedömning av arbetslivskriminalitetens utveckling över tid 44

6.1. Olika metoder för att göra sammanvägda bedömningar 44
6.2. En första bedömning baserad på föreslagen metod 48
6.3. Samhällsekonomiska effekter av arbetslivskriminaliteten 51

7. Förvaltning av metoden 59

7.1. En huvudansvarig aktör bör identifieras 59
7.2. Förslag på ansvariga aktörer 62
7.3. Samverkan med övriga aktörer 63
7.4. Hur ofta ska bedömningar göras? 63

8. Konsekvenser för berörda myndigheter 64

8.1. Konsekvenser för Arbetsmiljöverket 64
8.2. Konsekvenser för övriga myndigheter 64

Referenser 65

Bilaga 1

Sammanfattning

Uppdrag och utgångspunkter

Södertörns högskola har haft i uppdrag att utarbeta en metod för att följa upp arbetslivskriminalitetens utveckling i samhället över tid. Uppdraget har genomförts inom ramen för Sverige mot organiserad brottslighet (SMOB) i nära dialog med en referensgrupp bestående av företrädare för myndigheter, arbetsmarknadens parter och ett urval av regioner och kommuner. Arbetet har i flera avseenden byggt vidare på det arbete som tidigare gjorts av Delegationen mot arbetslivskriminalitet, bland annat när det gäller definitionen av arbetslivskriminalitet.

Inventering av befintliga indikatorer

Baserat på en inventering av befintliga indikatorer har vi, med hjälp av ett antal utvärderingskriterier, identifierat ett urval av indikatorer som kan ingå i en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling. Indikatorerna har delats in i registerbaserade indikatorer, urvalsbaserade indikatorer, enkätbaserade indikatorer och kontrollbaserade indikatorer. Ett stort antal befintliga indikatorer har bedömts uppvisa alltför stora brister i förhållande till utvärderingskriterierna och har inte bedömts som relevanta att inkludera i en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling.

Behov av kompletterande indikatorer

På många områden framstamstår underlaget idag som alltför bristfälligt för att kunna skatta utvecklingen av arbetslivskriminaliteten över tid. Inom ramen för arbetet med uppdraget har det identifierats kompletterande indikatorer och mått för att kunna ta fram en metod som ger en mer rättvisande bild över arbetslivskriminalitetens utveckling.

En kompletterande indikator är uppgifter från attitydundersökningar. Skatteverket genomför varje år en företagsundersökning som bland annat innehåller ett antal frågor relaterade till den delen av arbetslivskriminalitet som handlar om skatteundandragande. Eftersom undersökningen genomförs regelbundet och i stor skala finns goda förutsättningar att bygga upp ett tillförlitligt tidsseriematerial. Den senaste befintliga enkäten kompletterades i dialog med Skatteverket med ytterligare frågor som kan ge ett bredare underlag för att bedöma förekomsten av arbetslivskriminalitet ur ett företagsperspektiv. Resultatet från attitydundersökningen har brutits ned på olika variabler och visar bland annat på en ojämn fördelning av upplevelsen av arbetslivskriminella upplägg mellan olika branscher, där vissa branscher är mer drabbade än andra.

Andra kompletterande indikatorer som har identifierats är attitydundersökningar riktade till arbetstagare, stickprovsbaserade kontroller mot arbetslivskriminalitet, att följa utvecklingen av felaktiga utbetalningar över tid för fler typer av bidrag/ersättningar och att i högre utsträckning särredovisa arbetslivskriminalitet i myndigheternas statistik.

En sammanvägd bedömning

Indikatorerna bör grupperas utifrån typ av indikator och del av arbetslivskriminaliteten som indikatorn avser fånga, i syfte att underlätta möjligheten att göra en sammanfattande bedömning av utvecklingen av arbetslivskriminaliteten. Baserat på indikatorredovisningen föreslås att metodförvaltaren, i samråd med en expertgrupp, gör en sammanvägd bedömning med hjälp av strukturerade bedömningsskalor, vilket ökar metodens transparens och oberoende. De föreslagna bedömningsskalorna visar omfattning/allvarlighetsgrad, förändring över tid samt säkerhet i bedömningarna.

Tillgängligt underlag bedöms sammantaget indikera graderingen 3 på en föreslagen 5-gradig bedömningsskala för omfattning/allvarlighetsgrad, vilket innebär att problem finns med arbetslivskriminalitet som har en allvarlig påverkan inom vissa områden, delsektorer eller grupper av företag. Påverkan leder till lokalt sämre konkurrensförhållanden och har lokalt betydande påverkan på arbetstagare. Som nämnts ovan har vi identifierat ett flertal områden där vi ser behov av kompletterande indikatorer och mått. Till det tillkommer att vissa indikatorer som identifierats är relativt nya och det finns ännu inga tidsserier. Vad gäller utvecklingen över tid finns det baserat på tillgängligt underlag därför ett stort mått av osäkerhet och en risk för ett missvisande resultat av en sammanvägd bedömning. Utifrån graderingen för de föreslagna bedömningsskalorna innebär det i dagsläget graderingen 3 på en 5-gradig bedömningsskala, det vill säga att det inte går att avgöra om arbetslivskriminaliteten ökar eller minskar. Med föreslagna kompletteringar och efter hand när det finns flera mätningar finns dock bättre förutsättningar att göra en mer rättvisande bedömning av arbetslivskriminalitetens utveckling. Att verka för en utveckling av metoden är därför en viktig del av metodförvaltningen. Det mått av osäkerhet som finns i bedömningen graderas till 2 på den föreslagna 5-gradiga bedömningsskalan, innebärande att bedömningen är ganska osäker och att det finns viss data att stödja bedömningen på, men täckningsgraden är begränsad och informationen otillräcklig.

Metodförvaltning

Arbetsmiljöverket föreslås bli huvudansvarig för förvaltning av fortsatta skattningar av arbetslivskriminalitetens utveckling. Centrum för Sverige mot organiserad brottslighet (CSMOB)[1] och Skatteverket föreslås få i uppdrag att bidra till utveckling av indikatorerna. Bedömningar av arbetslivskriminalitetens utveckling föreslås göras vart fjärde år.

[1] Se avsnitt 7.1.2.5.

1. Uppdraget och dess genomförande

1.1. Uppdraget

Regeringen gav den 16 januari 2025 Södertörns högskola i uppdrag att utarbeta en metod för att följa upp arbetslivskriminalitetens utveckling i samhället över tid.[2] I uppdraget ingår att redovisa de samhällsekonomiska effekterna av arbetslivskriminaliteten. I uppdraget ingår att

- ta fram och utveckla indikatorer och föreslå kompletterande kvalitativa mått,
- vid behov inhämta nödvändiga data,
- göra en första redovisning av arbetslivskriminalitetens utveckling över tid, och
- föreslå hur och av vem metoden ska förvaltas.

Uppdraget ska bedrivas i samarbete med de myndigheter som på regeringens uppdrag samverkar i arbetet mot arbetslivskriminalitet, ett urval av kommuner och regioner, arbetsmarknadens parter samt andra relevanta aktörer. En konsekvensanalys ska lämnas av eventuella merkostnader för de berörda myndigheterna.

Uppdraget ska slutredovisas den 1 juni 2026. Södertörns högskola lämnade den 2 juni 2025 in en delredovisning av uppdraget.[3] I och med denna redovisning är uppdraget slutredovisat.

1.2. Genomförandet av uppdraget

Uppdraget har genomförts inom ramen för Sverige mot organiserad brottslighet (SMOB). SMOB är ett partnerskap ursprungligen mellan Södertörns högskola, Arbetsförmedlingen, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Kronofogdemyndigheten, Landsorganisationen i Sverige (LO), Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket, Stockholms Handelskammare, Svenskt Näringsliv, TCO och Tullverket, förlagt vid Södertörns högskola. Sedan januari 2026 ingår även Arbetsmiljöverket, Bolagsverket, Livsmedelsverket, Pensionsmyndigheten och Upphandlingsmyndigheten i SMOB. För genomförandet av uppdraget har en arbetsgrupp inrättats vid högskolan. Med vissa analyser har Statisticon AB bistått med underlag.

Vidare har en referensgrupp etablerats för arbetet med uppdraget. Referensgruppen har bestått av företrädare för de myndigheter som har regeringens uppdrag att samverka mot arbetslivskriminalitet, samt representanter för arbetsmarknadens parter och ett urval av kommuner och regioner. Företrädare för Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställhetsmyndigheten, LO, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket, Svenskt Näringsliv och Åklagarmyndigheten har deltagit i referensgruppen. I tillägg till detta har representanter från Helsingborgs stad, Södertälje

[2] Dnr A2024/00857.

[3] Södertörns högskola (2025).

kommun och Region Stockholm medverkat i referensgruppen. Referensgruppen har träffats vid 8 tillfällen. Vi har därutöver haft löpande kontakter med referensgruppsledamöterna.

Inom ramen för uppdraget har även möten hållits med Arbetsmiljöverket, Skatteverket och Utbetalningsmyndigheten. Arbetet har även presenterats för den nationella styrgruppen för myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet.

1.3. Disposition

Denna delredovisning är indelad i 8 avsnitt. Avsnitt 1 beskriver uppdraget och formerna för arbetet. Avsnitt 2 ger en bakgrund till frågan. Avsnitt 3 behandlar metodval och utgångspunkter. I avsnitt 4 redogörs för ett antal befintliga indikatorer som kan användas för att följa utvecklingen av arbetslivskriminaliteten över tid. Avsnitt 5 redogör för föreslagna kompletterande indikatorer och mått. I avsnitt 6 görs en första redovisning av arbetslivskriminalitetens utveckling över tid, inklusive en redovisning av de samhällsekonomiska effekterna av arbetslivskriminaliteten. Avsnitt 7 innehåller ett förslag rörande metodens fortsatta förvaltning. I avsnitt 8 finns en konsekvensbeskrivning för de berörda myndigheterna.

2. Bakgrund

2.1. Arbetslivskriminalitet är ett allvarligt samhällsproblem

Arbetslivskriminalitet har av såväl regeringen som myndigheter, kommuner och regioner, näringsliv, arbetsmarknadens parter och civilsamhället uppmärksammas som ett allvarligt samhällsproblem i Sverige.[4] Arbetslivskriminalitet kan i korthet beskrivas som medvetna överträdelser av regelverk eller avtal i arbetslivet, där en verksamhetsutövare – ensam eller i samverkan med andra – agerar på ett sätt som skadar arbetstagare, konkurrerande företag eller det allmänna. Fenomenet kännetecknas ofta av att arbetstagare utnyttjas och inte får de anställningsvillkor eller arbetsförhållanden de har rätt till.

Regeringen konstaterar i en skrivelse att arbetslivskriminalitet är en födkrok för aktörer inom organiserad brottslighet. Kombinationen av till exempel löneskillnader, skillnader i system för social trygghet och de möjligheter som den fria rörligheten inom Schengenområdet innebär har bidragit till förekomsten av människoexploatering inom arbetskraftsintensiva branscher. Undandragande av skatter och avgifter liksom åsidosättande av arbetsmiljölagstiftning utsätter seriösa företag för illojal konkurrens och riskerar att slå ut dem, vilket på lång sikt kan hämma Sveriges ekonomiska tillväxt.[5]

Sedan ett antal år tillbaka har ett flertal myndigheter i uppdrag att samverka för att motverka arbetslivskriminalitet. Att myndigheterna ska delta i det myndighetsgemensamma arbete mot arbetslivskriminalitet framgår av myndigheternas instruktioner men arbetet styrs också av ett

[4] Jfr t.ex. dir. 2021:74, skr. 2023/24:67, LO (2022) och Svenskt Näringsliv (2023).
[5] Skr 2023/24:67, s. 5.

regeringsuppdrag.[6] De myndigheter som deltar är Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket och Åklagarmyndigheten. Arbetsmiljöverket samordnar arbetet. Inom ramen för arbetet har det etablerats sju regionala center mot arbetslivskriminalitet (AKC) runt om i landet. De regionala centren ska fungera som ett nav för myndigheternas arbete avseende planering, genomförande och uppföljning av gemensamma aktiviteter, med fokus på myndighetsgemensamma kontroller av företag.[7]

Att arbetslivskriminalitet har visat sig vara ett allvarligt samhällsproblem var en av anledningarna till att regeringen 2021 tillsatte en kommitté i form av en delegation som, ur ett samhällsövergripande perspektiv, skulle verka samlande och stödjande i förhållande till aktörer som motverkar arbetslivskriminalitet och främja samverkan och erfarenhetsutbyte dem emellan.[8] Delegationen skulle även bland annat förstärka kunskapen om arbetslivskriminaliteten i Sverige och sprida kunskap om internationella erfarenheter. Delegationen redovisade sitt arbete i fyra betänkanden och två promemorior och avslutade sitt uppdrag i början av 2025.[9]

Även om flera åtgärder har vidtagits i arbetet mot arbetslivskriminalitet på senare tid är behovet av fortsatt arbete för att motverka problemet alltjämt stort.[10]

2.2. Tidigare angränsande uppdrag

Delegationen mot arbetslivskriminalitet hade bland annat i uppdrag att uppskatta omfattningen av arbetslivskriminaliteten i Sverige. Regeringen angav i direktiven till delegationen att det finns svårigheter att kvantifiera eller på annat sätt bedöma arbetslivskriminalitetens omfattning, inte minst när det handlar om kriminell verksamhet som svårligen låter sig upptäckas genom tillgängliga kontrollmetoder. Detta förtar dock inte behovet av välgrundade bedömningar som ger möjlighet att uppskatta arbetslivskriminalitetens omfattning och konsekvenser i syfte att med större säkerhet kunna prioritera resurser till rätt åtgärder och därmed bedriva ett mer effektivt arbete. Regeringen angav vidare i direktiven att det därtill finns ett behov av att kunna följa upp och analysera arbetslivskriminalitetens utveckling på ett sätt som möjliggör jämförelser över tid.[11]

Delegationen konstaterade att det föreligger svårigheter att kvantifiera arbetslivskriminaliteten.[12] Delegationen gjorde i SOU 2022:36 en inventering av potentiella indikatorer utifrån statistik, myndighetsrapporter och årsredovisningar. Genomgången byggde på en uppdelning av arbetslivskriminella förfaranden i tre områden: utnyttjande av arbetskraft, skatter och avgifter samt otillåtet utnyttjande av välfärdssystemen. Av betänkandet framgår att kunskapsläget för dessa tre områden kraftigt skiljer sig åt. Delegationen gjorde bedömningen

[6] Regeringsbeslut A2024/01109.

[7] Regeringsbeslut A2022/00333, s. 3.

[8] Dir. 2021:74.

[9] SOU 2022:36, SOU 2023:8, SOU 2024:14, SOU 2025:25 samt promemoriorna *En definition av arbetslivskriminalitet* och *En aktör som kan utarbeta en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling*.

[10] Jfr bl.a. SOU 2025:25, s. 503 ff.

[11] Dir 2021:74, s. 4.

[12] Se bl.a. SOU 2022:36 s. 100 och SOU 2023:8, s. 112.

att olika datakällor och metoder behöver användas för att få en heltäckande bild. Här lyftes bland annat myndighetskontroller, justerade för urvalsskevheter, anmälningar av människohandel som andel av samtliga anmälda brott, arbetsmiljöbrott som andel av samtliga anmälda brott, omfattningen av kvalificerad välfärdsbrottslighet och antalet personer i riskgrupper att utsättas för arbetslivskriminalitet samt olika av myndigheterna initierade attitydundersökningar.

I betänkandet SOU 2023:8 redovisade delegationen sin bedömning av omfattningen av arbetslivskriminaliteten i Sverige. På samma sätt som i SOU 2022:36 delades bedömningen in i tre sakområden. När det gäller utnyttjande av arbetskraft valde delegationen att göra olika delstudier. I en delstudie fokuserade delegationen på antalet personer som hör till vissa riskgrupper att utsättas för arbetslivskriminalitet. I en annan delstudie uppskattades antalet arbetsolyckor av allvarlig karaktär där det finns indikationer på arbetslivskriminalitet. I en tredje delstudie försökte delegationen beräkna kostnaderna, för samhället och individerna, av vissa former av människohandel och människoexploatering. När det gäller arbetslivskriminalitet som rör skatter och avgifter bedömde delegationen omfattningen av oredovisade arbetsinkomster med hjälp av en rapport från Skatteverket. Vad gäller utnyttjande av välfärdssystemen bedömde delegationen att av de felaktiga utbetalningar som skedde i de olika välfärdssystemen under 2021 kunde mellan 367 och 1 424 miljoner kronor kopplas till arbetslivskriminalitet.[13] Då delegationen endast studerade ett urval av ersättningar som bedömdes ha hög risk för att användas inom arbetslivskriminalitet kan det redovisade beloppet ses som en nedre gräns.

Ursprungligen hade delegationen även i uppdrag att utarbeta en metod för kontinuerlig uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling, exempelvis genom användandet av indikatorer, och föreslå hur uppföljningen bör organiseras efter att delegationens uppdrag avslutats. I tilläggsdirektiv fick delegationen i stället uppdraget att föreslå en befintlig myndighet, ett organ eller en annan aktör som kan utarbeta en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling.[14] Detta uppdrag redovisades i form av en promemoria som överlämnades till regeringen i juni 2024.[15] I promemorian föreslog delegationen Ekonomistyrningsverket (ESV) som aktör. I september presenterades initiativet SMOB vid Södertörns högskola genom en lansering i riksdagen. Regeringen bedömde att Södertörns högskola har de förutsättningar som krävs för att kunna utarbeta en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling i samhället, varför högskolan gavs uppdraget.[16]

Begreppet arbetslivskriminalitet förekommer förutom i Sverige framför allt i Norge, som kan sägas ha fungerat som en källa till inspiration för bland annat inrättandet av de regionala centren mot arbetslivskriminalitet.[17] I en internationell kontext används istället andra närliggande begrepp, som ”undeclared work”, ”labour exploitation”, ”social dumping” eller ”grey economy”. Skillnaderna i begrepp och definitioner speglar varierande nationella utgångspunkter och vilka delar av problematiken som prioriteras, exempelvis arbetsrätt,

[13] SOU 2023:8, s. 235.
[14] Dir. 2024:26.
[15] Delegationen mot arbetslivskriminalitet (2024).
[16] Dnr A2024/00857.
[17] Jfr SOU 2022:36, s. 197.

brottsbekämpning eller sociala rättigheter. I Norge har det gjorts en studie som försöker mäta arbetslivskriminalitetens omfattning och utveckling.[18] I övrigt finns i dagsläget inga andra motsvarande internationella studier som estimerar arbetslivskriminalitetens utveckling över tid.

I en ESO-rapport som publicerades tidigare i år görs en uppskattning av den kriminella ekonomins omfattning i Sverige.[19] Kriminell ekonomi är visserligen ett bredare begrepp än arbetslivskriminalitet, men i rapporten konstateras att olika former av arbetslivskriminalitet utgör en betydande del av den kriminella ekonomins omfattning i Sverige.

3. Metodval och utgångspunkter

3.1. Utgångspunkter

En central utgångspunkt för arbetet med uppdraget har varit det underlag som har tagits fram av Delegationen mot arbetslivskriminalitet, särskilt delegationens uppskattningar av problemets omfattning i Sverige.[20] Delegationens insatser har legat till grund för att kartlägga befintliga indikatorer som kan användas för att följa utvecklingen över tid. Det bör dock tas i beaktande att delegationens uppdrag var att skatta omfattningen av arbetslivskriminaliteten vid en given tidpunkt. Att följa utvecklingen över tid ställer därtill andra typer av krav på de indikatorer och mått som används (se närmare under avsnitt 3.4).

I likhet med delegationen kan vi konstatera att det föreligger stora svårigheter att mäta arbetslivskriminaliteten och det är inte heller möjligt att göra direkt utifrån en enskild datakälla, utan det måste göras indirekt via flera olika datakällor och flera olika angreppssätt. En bedömning av omfattningen av arbetslivskriminalitet eller utvecklingen över tid kommer alltid vara behäftad med ett stort mått av osäkerhet.

I samråd med referensgruppen har det beslutats att metoden bör utgå från den definition av arbetslivskriminalitet som har föreslagits av delegationen. Enligt den föreslagna definitionen är arbetslivskriminalitet kvalificerade förfaranden

• som strider mot bestämmelser i författningar eller avtal, och

• som rör arbetslivet.

Vid bedömningen av om ett förfarande är kvalificerat ska särskilt beaktas om förfarandet

• innebär att arbetstagare utnyttjas,

• innebär att konkurrensen snedvrids,

• utförs i organiserad form eller systematiskt, eller

[18] Samfunnsøkonomisk analyse (2017).
[19] ESO (2026). Flera av rapportförfattarna är verksamma inom SMOB.
[20] Se SOU 2022:36 och SOU 2023:8.

• är av allvarlig eller omfattande karaktär.[21]

Inom referensgruppen har deltagarna inkommit med förslag som komplement till de indikatorer som delegationen har identifierat. Därefter har ett antal så kallade utvärderingsdimensioner identifierats, som används för att bedöma vilka indikatorer som är lämpliga att använda i uppföljningen. Syftet har varit att säkerställa en systematisk och långsiktigt hållbar grund för urvalet och användandet av indikatorer i uppföljningen av arbetslivskriminalitetens utveckling. Dessa dimensioner omfattar både egenskaper som är önskvärda, eftersom de ökar indikatorns analytiska värde, och sådana som bedöms nödvändiga för att möjliggöra jämförelser över tid. Baserat på dessa utvärderingsdimensioner har vi kommit fram till ett urval av indikatorer som kan ingå i en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling. I tillägg till detta har vi identifierat luckor där kompletterande indikatorer och mått skulle kunna bidra till en mer heltäckande bild av arbetslivskriminalitetens utveckling över tid. Baserat på detta har vi i avsnitt 6 föreslagit en metod för sammanvägd bedömning av indikatorerna.

3.2. Definition av indikator

Arbetet har haft en bred ansats vid identifieringen av relevanta indikatorer. Med indikator avses i detta sammanhang alla former av uppgifter som insamlas inom ramen för den offentliga statistiken, oavsett vilken myndighet som ansvarar för statistikproduktionen. Ett exempel är antalet dödsolyckor i arbetslivet, vilket redovisas inom Arbetsmiljöverkets officiella statistik. Ett annat exempel är anmälda brott ur brottsstatistiken.

Utöver den officiella statistiken har vi även beaktat uppgifter som samlas in och bearbetas av myndigheter för andra syften, såsom årsredovisningar och resultatredovisningar. Exempel på detta är sanktioner som följer av de myndighetsgemensamma kontroller som genomförs inom ramen för AKC, vilka redovisas i årsrapporter och uppföljningsdokument. Vidare har även enkätbaserad statistik inkluderats, såsom Skatteverkets attitydundersökning riktad till företag.

Därtill har vissa skattningar av olika utfall, framtagna inom ramen för myndigheters löpande analysarbete, omfattats. Ett exempel är beräkningar av oredovisade löneinkomster, vilka bygger på omfattande analyser och ett antal antaganden. Eftersom varje myndighet gör ett antal av dessa typer av skattningar varje år (ett exempel är Skatteverket som listar runt trettio skattningar i sin årliga analysplan för 2024) finns ett stort antal potentiella indikatorer som skulle kunna relatera till arbetslivskriminalitet.

3.3. Typer av indikatorer

För att underlätta redovisning och tolkbarhet har indikatorerna delats in i kategorier. Det finns flera möjliga principer för hur indikatorer kan kategoriseras, och ingen indelning är heltäckande eller strikt åtskild.

Det bör även beaktas att alla typer av indikatorer och mått har sina begränsningar och påverkas av olika faktorer. Slutsatser som baseras på indikatorer kan dessutom användas för olika syften. Vissa indikatorer kan till exempel vara väl lämpade för att uppskatta förändringar i arbetslivskriminalitet över tid, men mindre användbara för att bedöma effekterna av specifika

[21] SOU 2022:36, s. 55.

åtgärder. Därför är det viktigt att kontinuerligt pröva indikatorernas relevans och tolka dem i sin helhet.

De utvalda indikatorerna har delats in i fyra kategorier: 1) registerbaserade indikatorer, 2) urvalsbaserade indikatorer, 3) enkätbaserade indikatorer och 4) kontrollbaserade indikatorer.

Registerbaserade indikatorer bygger på diverse nationella register. Vissa register bygger på utfall som i princip alltid kommer till myndigheternas kännedom och kan antas ha begränsat mörkertal, exempelvis indikatorer kopplade till dödsfall. Anmälda brott är registerbaserade indikatorer som följer brottsanmälningar av olika brottstyper som på olika sätt kan kopplas till arbetslivskriminella förfaranden. Dessa indikatorer är beroende av anmälningsbenägenheten, som antas vara låg för vissa typer av brott, till exempel människohandel.

Urvalsbaserade indikatorer är sådana som i huvudsak bygger på ett slumpmässigt urval av en känd population, exempelvis revisioner av företag eller bidragsutbetalningar. I denna kategori räknas kontrollverksamhet om denna bygger på slumpmässiga urval, snarare än riktade insatser, eller om tillräckliga justeringar gjorts för att urvalet inte varit slumpmässigt. Dessa indikatorer kan i vissa fall närma sig en uppskattning av problemets faktiska omfattning. För att kunna användas på detta sätt krävs dock att kontrollerna genomförs på ett jämförbart sätt över tid, och inte justeras utifrån ny information eller förändrade prioriteringar.

Enkätbaserade indikatorer är sådana som i huvudsak bygger på enkätundersökningar till antingen allmänheten eller andra observationsenheter, främst företag. En enkätstudie bygger på självskattningar. Fördelen med sådana typer av studier är att det är möjligt att estimera fenomen som inte förekommer i den officiella statistiken, exempelvis företagares egna erfarenheter med osund konkurrens i branschen. Det är också möjligt att skaffa sig en bredare bild av olika typer av beteenden som utgör gråzoner mot arbetslivskriminalitet men som inte skulle klassificeras som arbetslivskriminalitet.

Kontrollbaserade indikatorer är sådana som i huvudsak genereras av riktade kontroller av olika myndigheter. Dessa indikatorer är sådana att de avser olika typer av regelöverträdelser. Det innebär att indikatorernas värden i första hand speglar omfattningen och inriktningen av kontrollverksamhet, snarare än förekomsten av det underliggande problemet i arbetslivet. Sådana indikatorer kan därför i högre grad betraktas som ett mått på myndigheternas insatser, snarare än på problemets faktiska omfattning.

3.4. Vägledande principer för utvärdering av indikatorer

3.4.1. Relevans för arbetslivskriminalitet som begrepp

En central utgångspunkt är att arbetslivskriminalitet utgörs av handlingar som har sin grund i arbetslivet, där det är verksamhetsutövaren som åsidosätter gällande regler och avtal.[22] För att bedöma en indikators relevans i relation till arbetslivskriminalitet krävs att begreppet bryts ned och konkretiseras. Det finns dock ingen enskild indikator som heltäckande kan fånga samtliga aspekter av ett så komplext och mångfacetterat fenomen såsom

[22] Jfr SOU 2022:36, s. 55 ff.

arbetslivskriminalitet.[23] En princip för operationaliseringen i detta kriterium har varit att välja ut indikatorer som i möjligaste mån mäter ett sakområde inom arbetslivskriminalitet.

En aspekt att beakta är om det finns indikatorer som delvis bygger på brott/regelöverträdelser som faller inom definitionen men även inkluderar situationer som inte faller under definitionen. Det kan vara intressant att följa en sådan indikator men man skall vara medveten om att den även kan påverkas av andra faktorer. Ett exempel är indikatorn antal dödsolyckor i arbetet. Indikatorn kan innehålla olyckor som är en konsekvens av arbetslivskriminalitet men innehåller även fall utan koppling till arbetslivskriminalitet.

3.4.2. Etablerade tidsserier

Etablerade tidsserier, det vill säga tidsserier som sträcker sig flera år tillbaka, har flera fördelar. Långa tidsserier fungerar som referenspunkter för kommande perioder och gör det möjligt att avgöra om en observerad ökning faktiskt motsvarar en reell uppgång. Detta är särskilt viktigt i serier med stora kortsiktiga variationer, där kortare tidsserier kan ge intryck av upp- eller nedgångar som i själva verket ingår i en längre trend av återkommande fluktuationer. Detta illustreras tydligt i tidsserien över ”arbetsplatsolyckor som lett till dödsfall” (se närmare nedan), som vissa år uppvisar kraftiga toppar men där den långsiktiga trenden är en stadig nedgång. Urvalet av indikatorer har därför i huvudsak baserats på kriteriet om etablerade tidsserier, då dessa ger en mer robust empirisk grund för analys och jämförelser över tid.

3.4.3. Framåtblickande tidsserier

I analysen har vi även beaktat i vilken utsträckning tidsserierna är planerade att fortlöpa över tid. Många skattningar är av engångskaraktär och syftar enbart till att ge en approximativ uppskattning av problemets omfattning, utan någon plan för regelbunden insamling eller systematisk uppföljning. Detta begränsar möjligheterna att analysera utvecklingen över tid och att skilja mellan tillfälliga variationer och långsiktiga trender.

Även tidsserier som initialt är tänkta att fortsätta kan avbrytas eller förändras som ett resultat av omprioriteringar, resursbrist eller ändrade politiska uppdrag inom ansvariga myndigheter. Sådana avbrott innebär att tidsserien förlorar sitt analytiska värde, eftersom jämförbarheten försämras och möjligheten att följa utvecklingen över längre perioder går förlorad.

Framåtblickande tidsserier har samtidigt viktiga fördelar: de gör det möjligt att redan från början etablera en konsekvent metodik, säkerställa kontinuerlig datainsamling och anpassa indikatorer efter framtida informationsbehov. Men de innebär också betydande osäkerheter. Det saknas garantier för långsiktig finansiering, metodologisk stabilitet och organisatoriskt ansvar, vilket gör dem mer sårbara än redan etablerade tidsserier.

Mot denna bakgrund har framåtblickande tidsserier vägts in i analysen, men deras begränsningar innebär att de i regel utgör ett svagare underlag än etablerade tidsserier när syftet är att bedöma utveckling och effekt över tid.

[23] SOU 2023:8, s. 112 ff.

3.4.4. Stabilitet över tid

En ytterligare utgångspunkt är stabilitet i definition och mätmetod. Detta innebär att indikatorn inte bör bygga på begrepp, klassificeringar eller insamlingsrutiner som förändras löpande, utan att den förblir metodologiskt konsekvent över tid. Hög stabilitet är en förutsättning för att jämförelser mellan olika år ska vara meningsfulla och för att förändringar i tidsserien ska kunna tolkas som faktiska utvecklingar snarare än resultat av ändrade definitioner, registreringspraxis eller organisatoriska omställningar.

3.4.5. Mörkertal

Olika indikatorer kan vara behäftade med olika stora mörkertal. Med mörkertal avses att endast en begränsad andel av det faktiska antalet händelser av arbetslivskriminell karaktär blir anmälda. Särskilt problematiska är de mörkertal som är direkt kopplade till graden av arbetslivskriminalitet. Ju mer utpräglat ett företags arbetslivskriminella upplägg är, desto större blir mörkertalet, det vill säga desto färre händelser rapporteras. På så sätt kan mörkertalet leda till statistik som i praktiken är inverterad i förhållande till det beteende som indikatorn avser att mäta.

Ett exempel är företags rapportering av tillbud. Företag A kan ha ett mindre antal tillbud av lindrig karaktär, exempelvis tio stycken, där samtliga anmäls. Företag B, som verkar utifrån ett arbetslivskriminellt upplägg, kan däremot ha ett större antal och mer allvarliga tillbud, exempelvis tjugo stycken, där ingen rapporteras eftersom det inte ligger i företagets intresse att anmäla. Statistiken kommer då att ge sken av att problematiken är större i företag A:s bransch än i företag B:s, trots att det motsatta förhållandet råder. I ett sådant fall visar indikatorn i praktiken inte omfattningen av tillbud, utan snarare graden av regelefterlevnad – det vill säga företagens benägenhet att agera i enlighet med gällande bestämmelser.

Samtidigt kan mer komplexa brottsupplägg leda till grövre brottslighet, exempelvis dödsfall, som i sin tur har lägre mörkertal. I sådana fall skulle en ökad grad av arbetslivskriminalitet vara kopplad till lägre mörkertal.

3.4.6. Möjlighet att bryta ned indikatorn på fler variabler

Det är önskvärt, men inte nödvändigt, att en indikator kan brytas ned på flera variabler, exempelvis bransch och geografi. En sådan uppdelning möjliggör mer fördjupade analyser och kan ge en bättre förståelse av hur problembilden varierar mellan olika sektorer, regioner eller grupper. Nedbrytbara indikatorer kan även underlätta mer riktade åtgärder och förbättra möjligheterna att identifiera riskmiljöer eller särskilt utsatta områden.

Det finns dock vissa nackdelar. Möjligheten att bryta ned indikatorer förutsätter ofta större datamängder och mer detaljerad rapportering, vilket kan vara resurskrävande för både insamlande och analyserande myndigheter. Ju mer finfördelade data som eftersträvas, desto större är risken för bortfall, minskad tillförlitlighet eller att sekretessgränser nås, särskilt i små populationer. Detta kan i sin tur begränsa möjligheten att dra robusta slutsatser eller leda till att vissa delar av materialet måste undertryckas.

Sammanfattningsvis är nedbrytbarhet en fördel för analysdjupet, men kan medföra praktiska och metodologiska begränsningar som behöver vägas in vid valet av indikatorer.

3.4.7. Övriga kriterier

Ytterligare kriterier som har använts vid utvärderingen av indikatorerna är uppdateringsfrekvens samt om indikatorn tas fram inom ramen för befintlig verksamhet inom en myndighet. Indikatorer som redan ingår i ordinarie statistikproduktion bedöms generellt ha större stabilitet och lägre risk för avbrott över tid. Av betydelse i utvärderingen är även om indikatorn lämpar sig för internationella jämförelser eller mätning av samhällsekonomiska effekter och kan relateras till BNP.

4. Befintliga indikatorer som kan användas för att följa arbetslivskriminalitetens utveckling över tid

Som framgår ovan under avsnitt 3.3 har vi delat in indikatorerna i kategorier, för att underlätta redovisning och tolkbarhet: 1) registerbaserade indikatorer, 2) urvalsbaserade indikatorer, 3) enkätbaserade indikatorer och 4) kontrollbaserade indikatorer. Som nämnts finns det ingen enskild indikator som heltäckande kan fånga samtliga aspekter av ett så komplext och mångfacetterat fenomen såsom arbetslivskriminalitet. Nedan matris illustrerar såväl typ av indikator som vilket områden inom arbetslivskriminaliteten som indikatorn i detta avsnitt avser att mäta.[24] Vi återkommer till matrisen i avsnitt 6 när det gäller metod för en sammanvägd bedömning av indikatorerna.

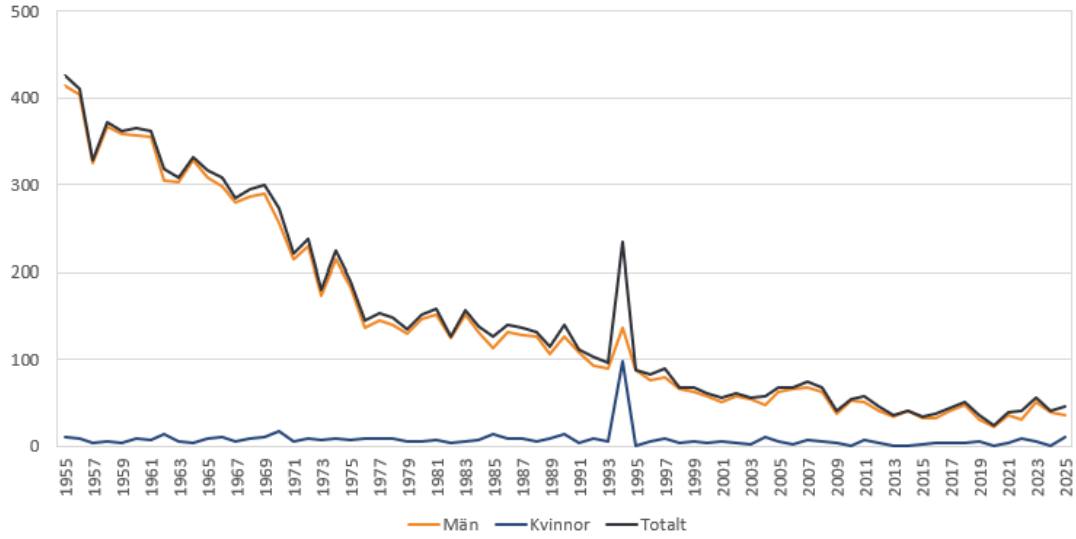
Område	Registerbaserade indikatorer	Urvalsbaserade indikatorer	Enkätbaserade indikatorer	Kontrollbaserade indikatorer
Skatter och avgifter	-Anmälda brott	-Oredovisade löneinkomster	-Osund konkurrens, skattefusk och svarta löner	
Utnyttjande av välfärdssystemen	-Anmälda brott	-Felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen		
Utnyttjande av arbetstagare	-Dödsolyckor -Anmälda arbetsolyckor -Anmälda brott			-Föreläggande och förbud, sanktionsavgifter

[24] Områdena är desamma som använts av Delegationen mot arbetslivskriminalitet i sina skattningar.

4.1. Registerbaserade indikatorer

4.1.1. Dödsolyckor i arbetet, arbetstagare totalt

Figur 1. Antal arbetsolyckor som lett till dödsfall för arbetstagare, män, kvinnor och totalt, 1955–2025.

Källa: Arbetsmiljöverkets officiella statistik. Rapport 2025-05-15 för åren 1980–2024. Summerad månadsstatistik för 2025 enligt Arbetsmiljöverkets hemsida samt uppgifter om kön från rapport med beskrivning av händelserna som lett till dödsolyckorna 2025–2026.

Fördelar: Arbetsmiljöverket har uppgifter om antal arbetsolyckor med dödlig utgång. En fördel är att det handlar om befintlig statistik som har tagits fram under en längre tid och att det därmed är möjligt att göra tidsserier långt bakåt i tiden. Vidare kommer dödsolyckor i arbetet i regel till myndighetens kännedom så det får antas att mörkertalet är litet.

Nackdelar: En nackdel med antalsberäkningen av dödsolyckor är dock att den inte tar hänsyn till om arbetsmiljöregelverket har efterlevts eller ej och att man därför inte kan dra slutsatsen att alla olyckor har en koppling till arbetslivskriminalitet. Andra nackdelar är till exempel att informationen inte tar hänsyn till strukturella förändringar av arbetsmarknaden eller att arbetsmiljöregelverket har förändrats över tid, vilket skulle kunna innebära att vissa arbetsolyckor med dödlig utgång som idag skulle anses vara relaterade till arbetslivskriminalitet inte ansågs vara det vid början av tidserien.

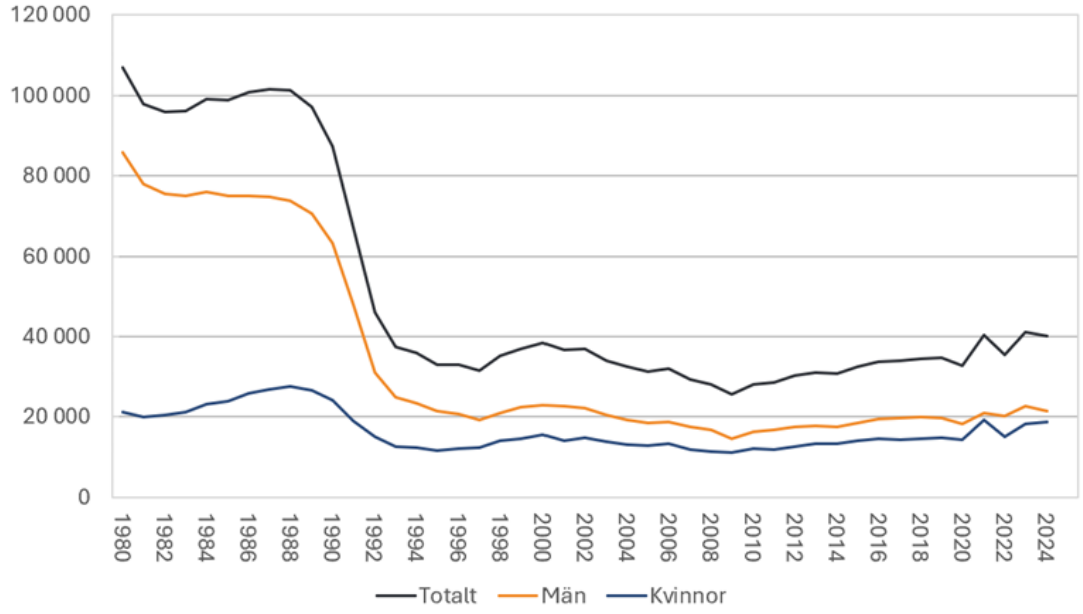
Analys: Av statistiken framgår att antalet dödsolyckor har minskat över tid. Dödsolyckor i arbetet är betydligt vanligare bland män än bland kvinnor.

Sammantaget görs bedömningen att dödsolyckor i arbetet, trots de nackdelar statistiken är behäftad med i detta sammanhang, kan vara en relevant indikator av flera i en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling i samhället.

I sammanhanget bör nämnas att Arbetsmiljöverket även redovisar statistik om dödsolyckor som Arbetsmiljöverket har fått kännedom om bland anställda och egenföretagare/entreprenörer i utländska företag som är verksamma i Sverige men registrerade i andra länder. Sistnämna indikator uppvisar stora svängningar i tidslinjen på grund av små antal och har inte bedömts ge en rättvisande bild och har därför inte inkluderats.

4.1.2. Anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro

Figur 2. Antal anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro för arbetstagare, män, kvinnor och totalt, 1980–2024.

Källa: Arbetsmiljöstatistik Rapport 2025:02, Tabellbilaga, tabell 1a.

Fördelar: Arbetsmiljöverket har uppgifter om antal arbetsolyckor med sjukfrånvaro. En fördel är att det handlar om befintlig statistik som har tagits fram under en längre tid och att det därmed är möjligt att göra tidsserier långt bakåt i tiden.

Nackdelar: En nackdel med indikatorn är att de bidragande orsakerna till arbetsolyckan inte nödvändigtvis behöver vara kopplade till arbetslivskriminalitet.[25] Vidare är denna indikator känslig för strukturella förändringar i arbetsmarknaden och ändringar i krav på exempelvis utrustning på arbetsplatser. Arbetsolyckor som drabbar utländska arbetstagare, vilka är en riskgrupp att utsättas för arbetslivskriminalitet,[26] inkluderas inte.

Analys: Antal anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro har minskat sedan 1980-talet, men legat stabila de senaste 20 åren, både för kvinnor och män.

[25] Delegationen mot arbetslivskriminalitet gjorde bedömningen att för år 2021 hade ca 5–8 procent av arbetsolyckorna koppling till arbetslivskriminalitet.

[26] Jfr SOU 2023:8 och Riksrevisionen (2020).

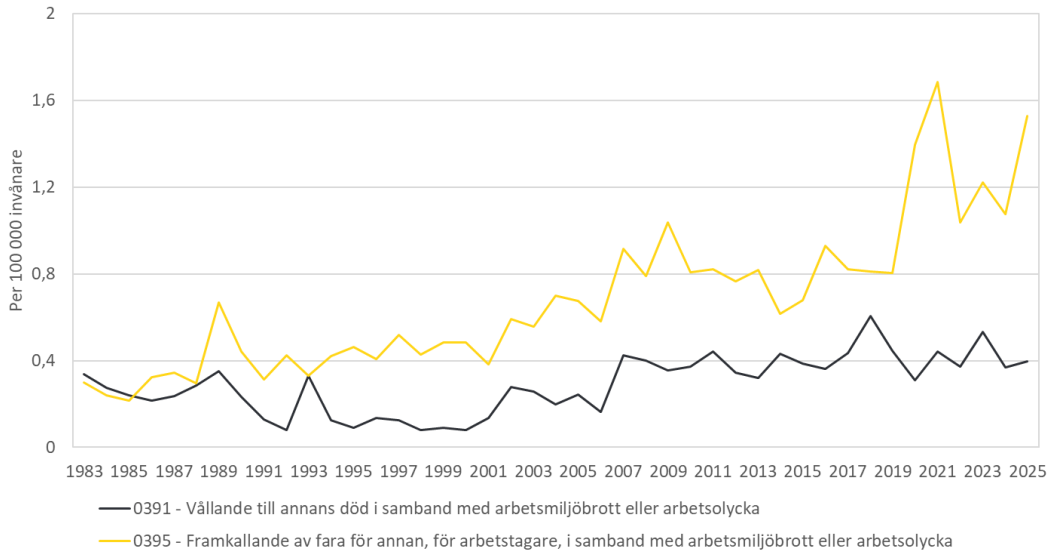
4.1.3. Anmälda brott

Fördelar: Anmälningar är del av offentlig statistik som sammanställs av Brottsförebyggande rådet (Brå). Statistiken finns att tillgå bakåt i tiden och kommer även att finnas att tillgå framåt i tiden.

Nackdelar: Antalet avgörs till del av anmälningsbenägenheten i samhället och myndigheternas arbete med de olika brottstyperna. Kriminalisering och avkriminalisering påverkar vad som definieras som brott och därmed vad som anmäls som sådant.

Brottskoder[27] som ofta har koppling till arbetslivskriminalitet

Figur 3. Anmälda brott för vållande till annans död eller framkallande av fara för annan i samband med arbetsmiljöbrott eller arbetsolycka, per 100 000 tusen invånare, 1983–2025.

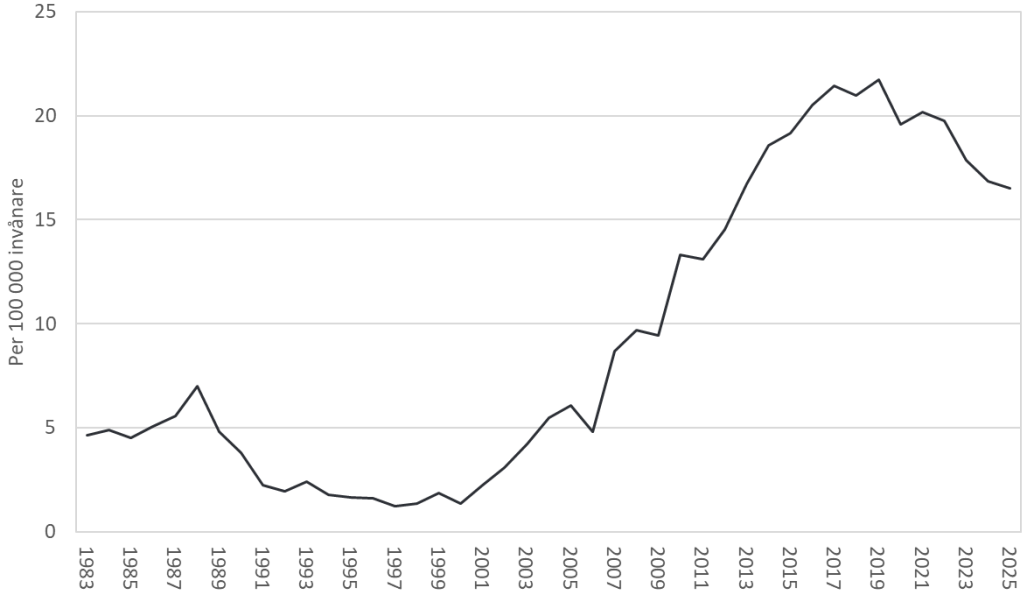

Källa: Brå:s statistikdatabas över anmälda brott (Brottskoder 0391,0395). SCB:s statistikdatabas med statistik över folkmängden.

Analys: Anmälda brott per capita för vållande till annans död och framkallande av fara för annan visar en ökning de senaste 40 åren. Ökningen är särskilt markant för anmälningar av framkallande av fara för annan.

[27] Klassificering av brottskoder utgår från gällande lagstiftning och den information som finns om brottet vid anmälningstillfället. Brå har ansvaret för Sveriges officiella kriminalstatistik och därmed också systemet för brottskoder. https://bra.se/statistik/om-brottsstatistiken/brottskoder#h-Ombrottskoder. Hämtad 2026-04-28.

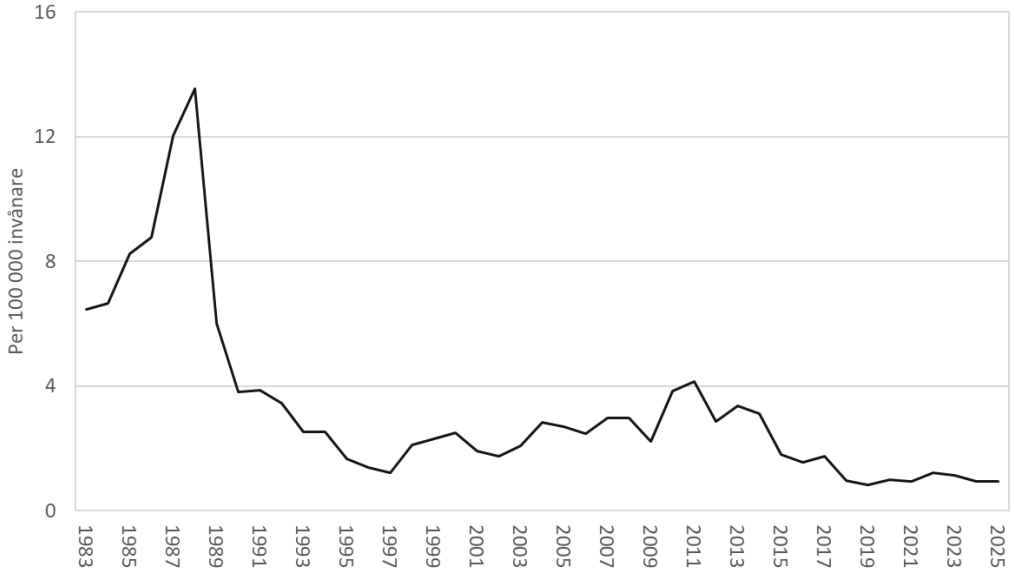
Figur 4. Anmälda brott för vållande till kroppsskada eller sjukdom i samband med arbetsmiljöbrott eller arbetsolycka, per 100 000 tusen invånare, 1983–2025.

Källa: Brå:s statistikdatabas över anmälda brott (Brottskod 0393). SCB:s statistikdatabas med statistik över folkmängden.

Analys: Antal anmälda brott per capita för vållande till kroppskada eller sjukdom i samband med arbetsmiljöbrott eller arbetsolycka har sedan mitten av 1990-talet sett en markant ökning, med en nedgående trend från högre nivåer som började mot slutet av 2010-talet.

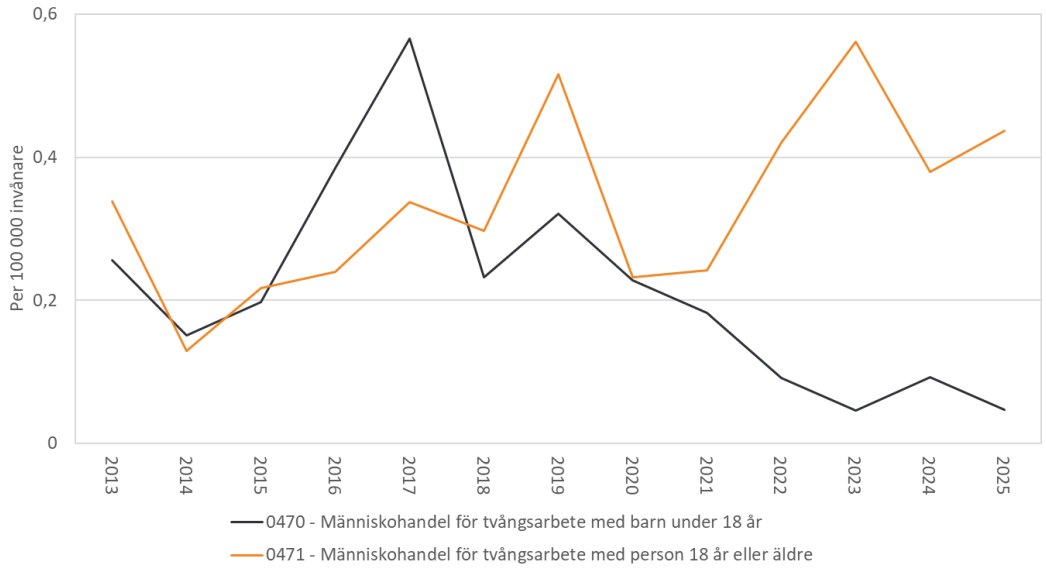
Figur 5. Anmälda brott mot arbetsmiljölagen, åsidosättande av föreläggande eller förbud, per 100 000 tusen invånare, 1983–2025.

Källa: Brå:s statistikdatabas över anmälda brott (Brottskod 4016). SCB:s statistikdatabas över folkmängden.

Analys: Anmälda brott per capita för åsidosättande av föreläggande eller förbud har på en 40-årshorisont minskat med runt tio gånger.

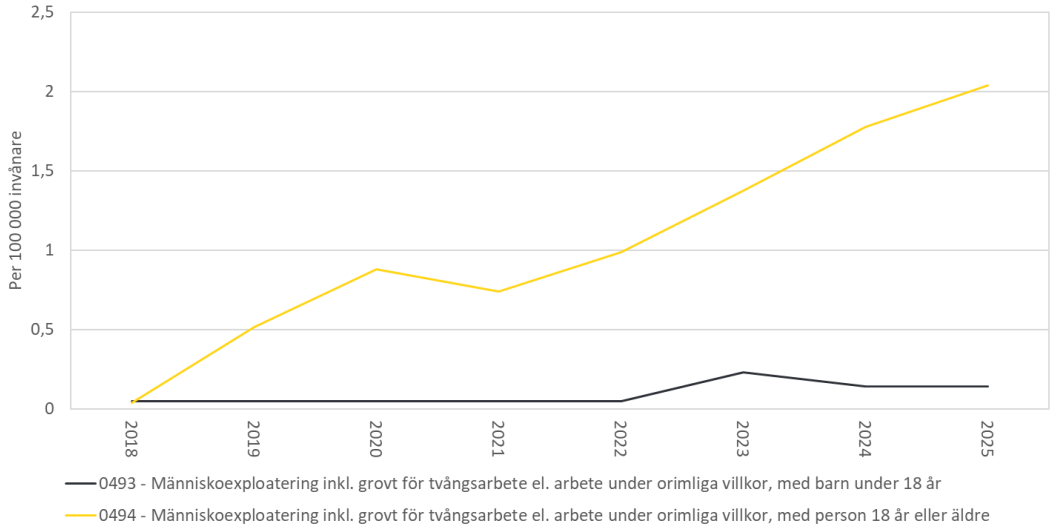
Figur 6. Anmälda brott mot människohandel för tvångsarbete, barn under 18 år och personer 18 år eller äldre, per 100 000 invånare, 2013–2025.

Källa: Brå:s statistikdatabas över anmälda brott (Brottskoder 0470 och 0471). SCB:s statistikdatabas över folkmängden.

Analys: Antal anmälda brott per capita för människohandel för tvångsarbete ligger mellan 0 och 0,5 brott per 100 000 invånare. Även om det observeras en gradvis ökning av anmälda brott för människohandel för tvångsarbete med person 18 år eller äldre, och en minskning över tid av motsvarande anmälda brott för barn under 18 år, är det värt att notera att de små talen resulterar i ganska stora fluktuationer i relativa termer.

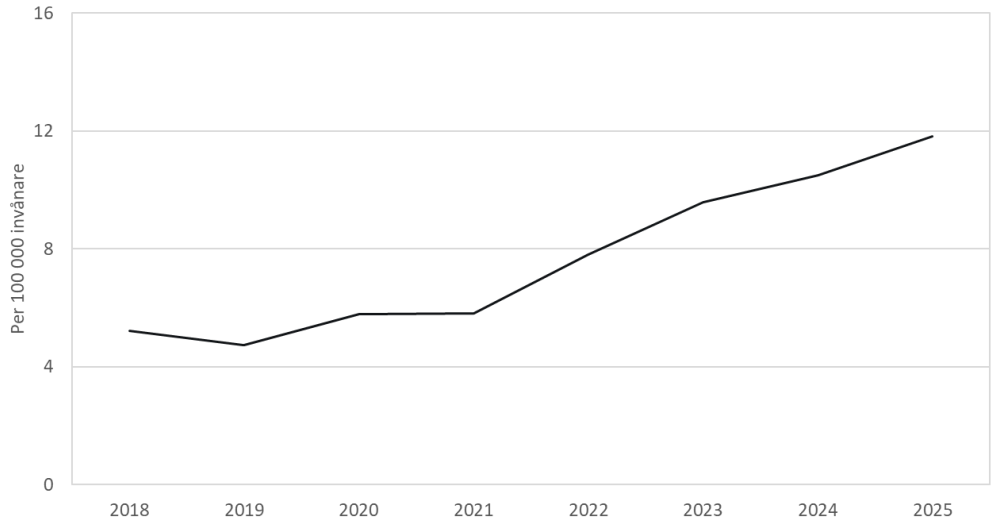
Figur 7. Anmälda brott mot människoexploatering, barn under 18 år och personer 18 år eller äldre, per 100 000 invånare, 2013–2025.

Källa: Brå:s statistikdatabas över anmälda brott (Brottskoder 0493 och 0494). SCB:s statistikdatabas över folkmängden.

Analys: Antal anmälda brott för människoexploatering gällande grovt tvångsarbete har ökat markant i både absoluta och relativa tal senaste åren. Anmälningarna för resterande brottskod ligger relativt lågt och stabilt över tid.

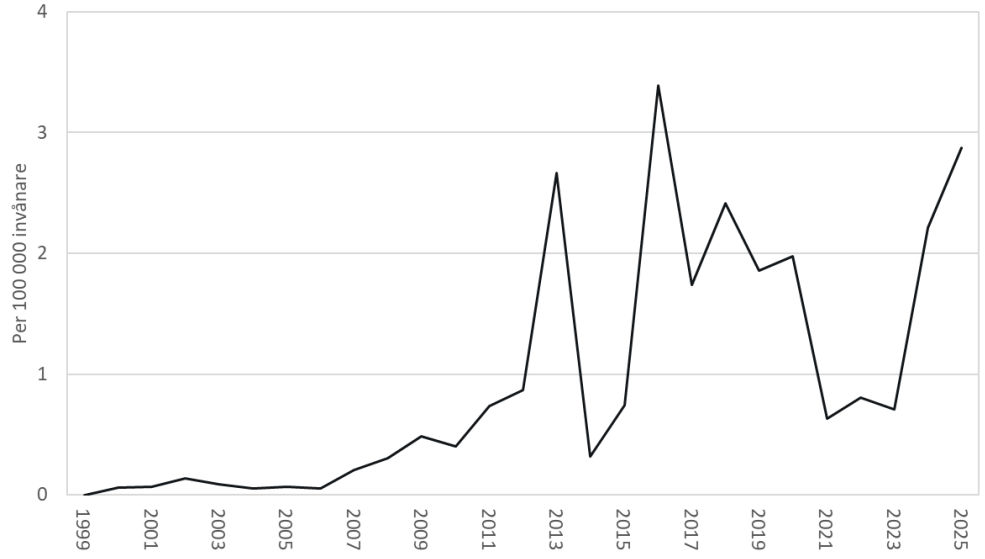
Figur 8. Anmälda brott för att ha utlänning anställd som inte har rätt att vistas i Sverige, eller saknar arbetstillstånd, per 100 000 invånare, 2018–2025.

Källa: Brå:s statistikdatabas över anmälda brott (Brottskod 4071). SCB:s statistikdatabas över folkmängden.

Analys: Antal anmälda brott per capita för att ha en utlänning anställd som inte har rätt eller arbetstillstånd att vistas respektive arbeta i Sverige har ökat konsekvent de senaste tio åren, vilket även korrelerar med ökade kontroller inom ramen för AKC.

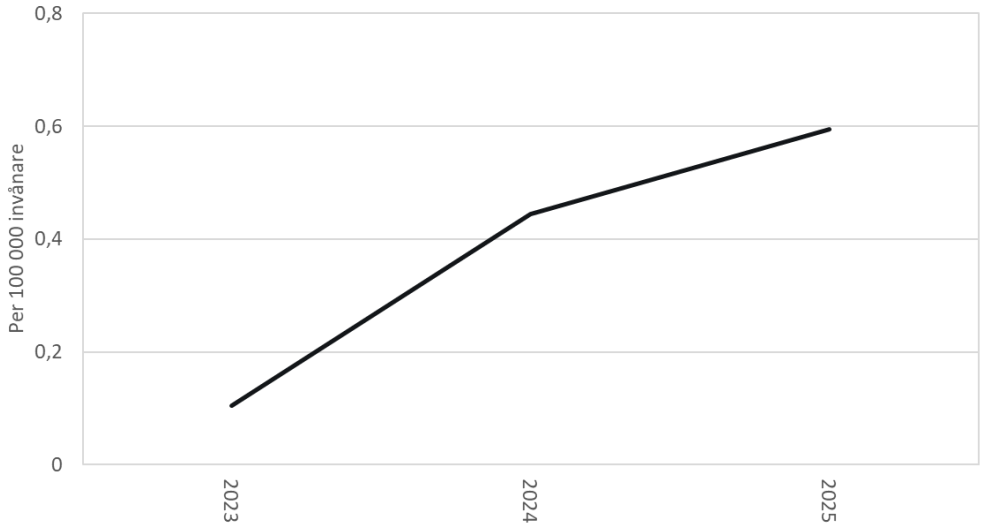
Figur 9. Anmälda brott mot skattebrottslagen, skatteavdragsbrott, per 100 000 invånare, 1999–2025.

Källa: Brå:s statistikdatabas över anmälda brott (Brottskod 5025). SCB:s statistikdatabas med statistik över folkmängden.

Analys: Anmälda brott per capita för skatteavdragsbrott uppvisar sedan ungefär början av 2010-talet en ökning. Det finns ganska mycket årlig variation men trenden de senaste tio åren verkar ha stabiliserat sig runt högre anmälningssiffor.

Figur 10. Anmälda brott lönegarantibedrägeri, per 100 000 invånare, 2023–2025.

Källa: Brå:s statistikdatabas över anmälda brott (Brottskod 0997). SCB:s statistikdatabas över folkmängden.

Lönegarantibedrägeri

Kriminalstatistik för brottskoden 0997 – Lönegarantibedrägeri finns från och med 2023, vilket betyder att det enbart finns tre datapunkter att visualisera i skrivande stund. Indikatorn är dock relevant att ta med för framtida analyser, även om det saknas historik.

Brottskoder som ibland har koppling till arbetslivskriminalitet

Vidare finns ett antal brottskoder som ibland, men inte alltid, kan kopplas till arbetslivskriminalitet. För människohandel finns 0478 – Människohandel för övriga ändamål med barn under 18 år, och 0479 - Människohandel för övriga ändamål med person 18 år eller äldre. Även människohandel för tiggeri (brottskod 0472 och 0473) samt människoexploatering/grov människoexploatering för tiggeri (0495 och 0496). För människosmuggling finns 4025 - Människosmuggling, och 4026 - Organiserande av människosmuggling. För utlänningslagen finns 4027 - Övriga brott mot utlänningslagen, 4124 - Hjälp till utlänning att olovligen uppehålla sig i Sverige, annan EU-stat eller Schengenområdet, och 4125 - Övriga brott mot utlänningslagen (bara för historiken, upphörde 2017).

Det finns även ett antal brottskoder av relevans kopplade till skattebrott. Dessa är 5021 - Skattebrottslagen, Skattebrott, skatteförseelse, grovt skattebrott avseende övrig skattelagstiftning (upphörde 2023), 5024 - Skattebrottslagen, försvårande av skattekontroll, 5026 - Skattebrottslagen, skattebrott, grovt (upphörde 2023), 5090 - Skattebrott, skatteförseelse, avseende övrig skattelagstiftning, och 5093 - Grovt skattebrott, avseende övrig skattelagstiftning.

På bidragsområdet finns 5061 - Bidragsbrott av normalgraden mot Försäkringskassan, 5062 - Grovt bidragsbrott mot Försäkringskassan, 5065 - Bidragsbrott av normalgraden mot Kommunerna, 5066 - Grovt bidragsbrott mot Kommunerna, 5069 - Bidragsbrott av

normalgraden mot A-kassorna och Länsarbetsnämnderna/Arbetsförmedlingen, och 5070 - Grovt bidragsbrott mot A-kassorna och Länsarbetsnämnderna/Arbetsförmedlingen.

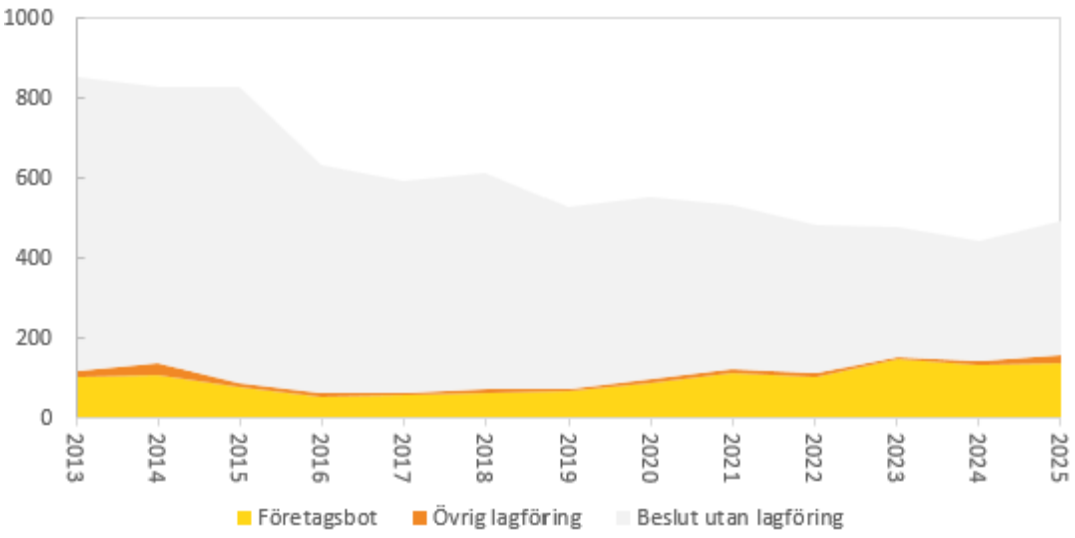
Gällande bedrägerier finns 0914 - Bedrägeri mot EU:s finansiella intressen (upphörde 2018), och 0916 - Subventionsmissbruk. Annan typ av ekonomisk brottslighet av relevans är 5121 - Penningtvättsbrott, 5122 - Penningtvättsbrott, grovt, 5124 - Näringspenningtvätt, 5125 - Näringspenningtvätt, grovt brott, och 5030 - Lagen om näringsförbud, överträdelse av näringsförbud.

Slutligen kan även bokföringsbrott ibland vara relevanta, specifikt 1122 - Bokföringsbrott, grovt, konkurs, 1125 - Bokföringsbrott, grovt, ej konkurs, 1131 - Bokföringsbrott, av normalgraden, konkurs, övriga brott, och 1133 - Bokföringsbrott, av normalgraden, ej konkurs, övriga brott.

4.1.4. Utfärdande av företagsbot

Statistiken visar vilka brottsmisstankar[28] som avslutats genom lagföring med företagsbot, lagföring av annan orsak (åtalsunderlåtelse, strafföreläggande eller åtal) eller genom beslut som inte innebär lagföring såsom att lägga ner förundersökningen.

Figur 11. Antalet beslutade brottsmisstankar om arbetsmiljöbrott fördelat på företagsbot, övrig lagföring och beslut utan lagföring för åren 2013–2025.

Källa: Åklagarmyndigheten. Brottskoder: 0391, 0393, 0395 och 4016.

Kommentar: Övrig lagföring omfattar strafföreläggande, åtalsunderlåtelse och åtal. Beslut utan lagföring innebär att förundersökningen antingen läggs ned, inte inleds eller att åtal inte väcks.

Fördelar: Statistiken bygger på uppgifter som kan tas fram inom befintlig verksamhet. Den mäter faktisk brottslighet, eftersom en påföljd kan ses som ett bekräftande av skuld. Uppgifterna är relativt enkla att ta fram.

[28] En brottsmisstanke är kopplingen mellan ett brott och en misstänkt person. Flera personer kan t.ex. vara misstänkta för ett brott, vilket då genererar flera brottsmisstankar.

Nackdelar: Statistiken har inte en direkt koppling till arbetsmiljöbrottens utveckling. Den påverkas av förändringar i lagstiftning och arbetssätt hos de brottsbekämpande myndigheterna. För att bedöma i vilken grad förändringar i statistiken kan indikera förändringar av den faktiska brottsligheten krävs löpande kontakter med experter. Statistiken ingår ej i officiell statistikproduktion, vilket innebär att det krävs kontakter med Åklagarmyndigheten för att ta fram siffrorna.

Analys: Uppgifterna visar hur fler brottsmisstankar avslutas genom företagsbot under de senaste åren. Under perioden har Åklagarmyndigheten hanterat allt färre brottsmisstankar om arbetsmiljöbrott. De förklaringar som Åklagarmyndigheten själv lyfter till att antalet utfärdade företagsbot ökar är en lagändring som trädde i kraft i början av år 2020, som gav åklagarna bättre möjligheter att använda företagsbot som ett verktyg för att bekämpa arbetsmiljöbrottslighet. De lyfter också fram att tydligare rutiner och mer effektiva samarbetsformer införts med myndigheter som Polismyndigheten och Arbetsmiljöverket.[29]

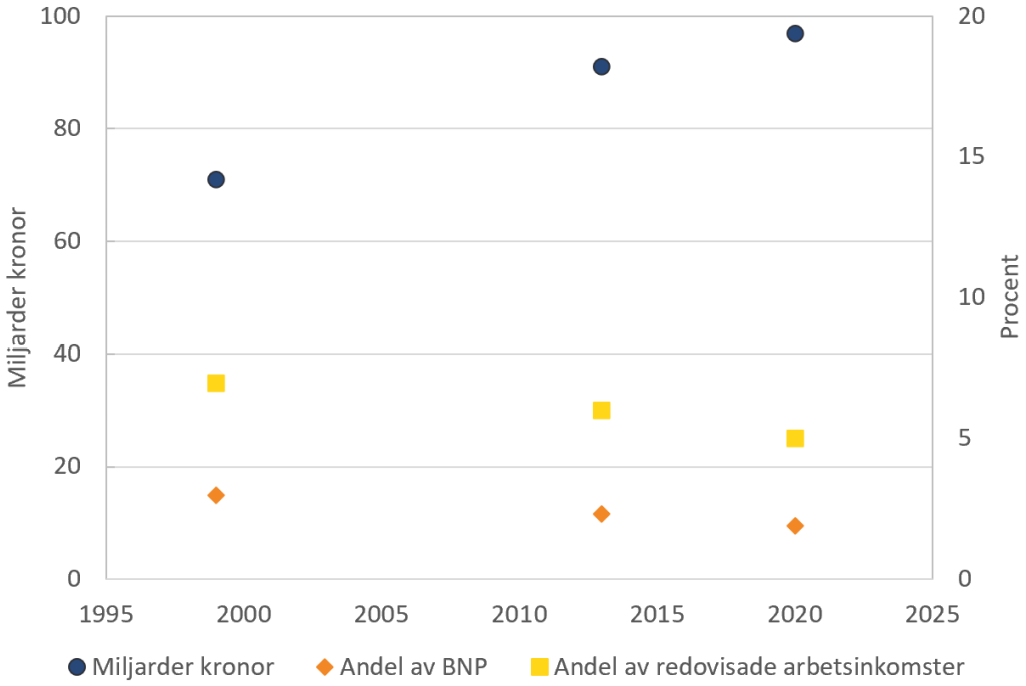
Sammantaget ger statistiken om företagsbot en begränsad vägledning kring om arbetslivskriminalitet kopplat till arbetsmiljö ökar eller minskar i samhället. Eftersom antalet brottsmisstankar som Åklagarmyndigheten hanterar har minskat, skulle det kunna tyda på att arbetsmiljöbrotten minskar. Detta kräver dock en fördjupad analys och bedömning av hur olika påverkansfaktorer spelar in.

[29] Åklagarmyndigheten (2025).

4.2. Urvalsbaserade indikatorer

4.2.1. Oredovisade löneinkomster

Figur 12. Skattning av oredovisade löneinkomster, miljarder kronor, andel av BNP och andel av redovisade arbetsinkomster, 1999, 2013 och 2020.

Källa: Skatteverket 2024:14, ”Svarta arbetsinkomster: beräkningar baserade på Skatteverkets revisioner åren 2017-2022” samt Skatteverket 2020: ”Svarta arbetsinkomster: beräkningar baserade på Skatteverkets revisioner”.

Kommentar: Skattningarna är utförda för tre intervall (1995–2003, 2010–2016 och 2017–2022) och presenteras i figuren vid intervallens mittpunkt.

Fördelar: Skattningar har utförts vid tidigare tillfällen och planeras att utföras även i framtiden. Aktören är företaget, vilket passar väl med definitionen av arbetslivskriminalitet.

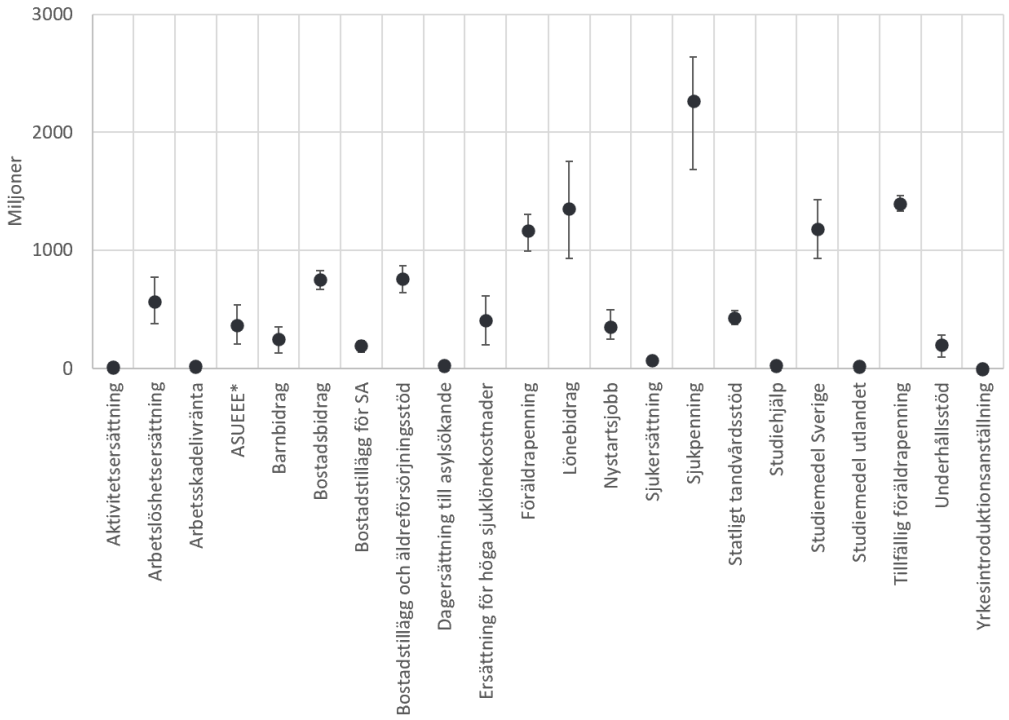
Nackdelar: Underlaget är inte helt stickprovsbaserat utan innehåller även en kontrollbaserad del som är justerad för skevheter i urvalet. De oredovisade löneinkomsterna kan vara såväl avsiktliga som oavsiktliga och behöver därmed inte alltid omfattas av definitionen av arbetslivskriminalitet.

Analys: De oredovisade löneinkomsterna (svartarbetet) har ökat i absoluta värden (miljarder kronor) från runt 71 miljarder för den första skattningen till 97 miljarder för den sista. Som andel av BNP och redovisade arbetsinkomster har de oredovisade löneinkomsterna istället minskat (det vill säga BNP och de redovisade arbetsinkomsterna har ökat mer än svartarbetet). Skatteverket betonade samtidigt att det handlar om den del av svartarbete som kan upptäckas med Skatteverkets revisioner, vilket därmed är en underskattning. Jämfört med tidigare skattningar utgjorde det en minskning av andelen av BNP, men Skatteverket gör inte

bedömningen att en faktisk minskning skett mot bakgrund av att förändringar i metodologin också skulle kunna förklara förändringen.[30]

4.2.2. Felaktiga utbetalningar från välfärdsmyndigheterna

Figur 13. Felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, skattningar i miljoner kronor för år 2021.

Kommentar: Skattningar av felaktigheter i utbetalningar från välfärdssystemen.
Källa: ESV 2023:22.

Fördelar: Skattningar har utförts vid tidigare tillfällen och planeras att utföras även i framtiden.

Nackdelar: Vissa skattningar görs genom expertbedömningar istället för stickprov, vilket gör dessa mycket osäkra. Skattningarna är mycket osäkra (avspeglas i konfidensintervallen i figuren), vilket gör att det antagligen kommer att vara svårt att säkerställa att en upp- eller nedgång är statistiskt säkerställd (skild från noll). Skattningarna omfattar inte alla ersättningar där det kan förekomma felaktiga utbetalningar på grund av arbetslivskriminalitet.[31]

Analys: De indikatorer som samlas in gäller även sådant som inte är att anses som arbetslivskriminalitet (till exempel oavsiktliga fel eller enskilda som begår bidragsbrott) och det behöver därför göras ett urval av de indikatorer som är mest relevanta. Bland dessa bör i vart fall nystartsjobb och lönebidrag ingå. Sett i relation till övriga skattningar på felaktiga

[30] Skatteverket (2024c), s. 2.

[31] I avsnitt 5.3 lyfter vi fram behov av att följa missbruk av välfärdssystemen för fler ersättningar över tid, däribland lönegarantin. Inom ramen för referensgruppen har det även diskuterats att personlig assistans är särskilt drabbad av arbetslivskriminalitet. Skattningar beträffande assistansersättningen finns med i ESV:s rapport (dock icke empiriska skattningar).

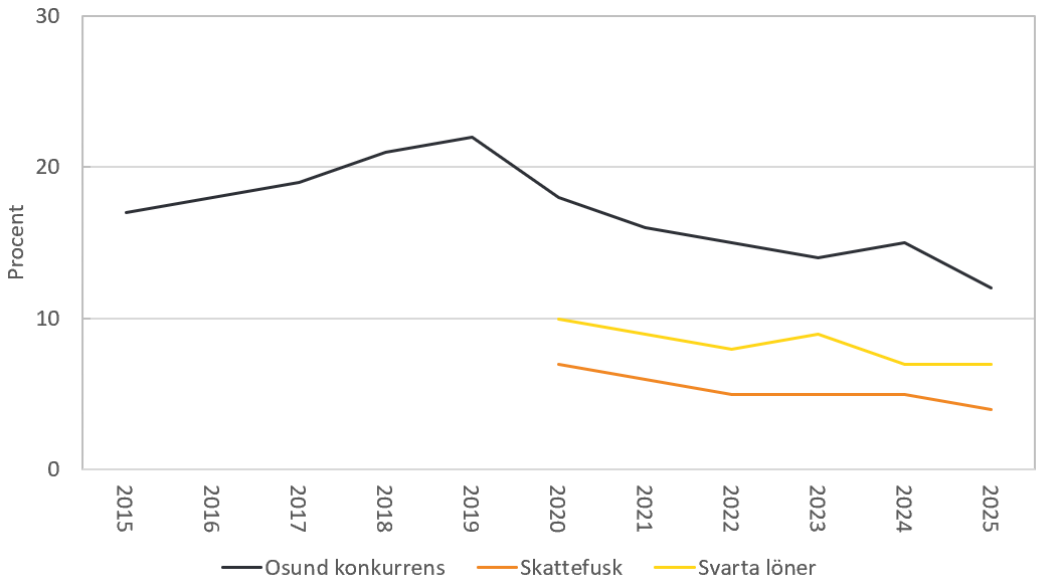
utbetalningar kan det konstateras att nystartsjobb till sin omfattning är jämförbar med övriga bidrag, medan skattningarna för lönebidraget är något högre.

För välfärdsbrottslighet föreslås att kontinuerligt följa upp de indikatorer som samlats in av ESV enligt förordningen om korrekta utbetalningar och som numera tagits över av Utbetalningsmyndigheten (se närmare under avsnitt 6).[32] Med Utbetalningsmyndigheten som samordnare uppdras Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Migrationsverket och Pensionsmyndigheten att skatta den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar ur välfärdssystemen. Första skattningen avsåg år 2021. Numera gäller att myndigheterna vart fjärde år med start 2026 ska rapportera sitt arbete till Utbetalningsmyndigheten som året därpå i en fördjupad lägesbeskrivning ska redovisa bland annat resultaten av genomförda omfattningsstudier.[33]

4.3. Enkätbaserade indikatorer

4.3.1. Osund konkurrens, skattefusk och svarta löner

Figur 14. Andel företagare som svarat att de instämmer på frågor om osund konkurrens, skattefusk och svarta löner, 2015–2024.

Källa: Skatteverkets årliga attitydundersökning för företag.

Kommentar: Andel som svarat 4 eller 5 på påståendena ” Vårt företag är i stor utsträckning utsatt för konkurrens från företag inom branschen som skattefuskar” (osund konkurrens), ”Jag känner personligen företagare som skattefuskar” (skattefusk) och ” Svarta löner förekommer ofta i vår bransch” (svarta löner) i Skatteverkets företagarenkät. Svaret anges på en skala 1 till 5, där 5 är instämmer helt. Skatteverket uttolkar att svarsalternativen 4 och 5 innebär att den svarande instämmer.

[32] Förordning (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen.
[33] Förordning (2021:663) 7 och 13 §§.

Fördelar: En enkätstudie bygger på självskattningar av arbetstagare och företagare. Fördelen med sådana typer av studier är att det är möjligt att estimera fenomen som inte förekommer i den officiella statistiken, exempelvis företagares egna erfarenheter med osund konkurrens i branschen. Det är också möjligt att skaffa sig en bredare bild av olika typer av beteenden som utgör gråzoner mot arbetslivskriminalitet men som inte skulle klassificeras som arbetslivskriminalitet.

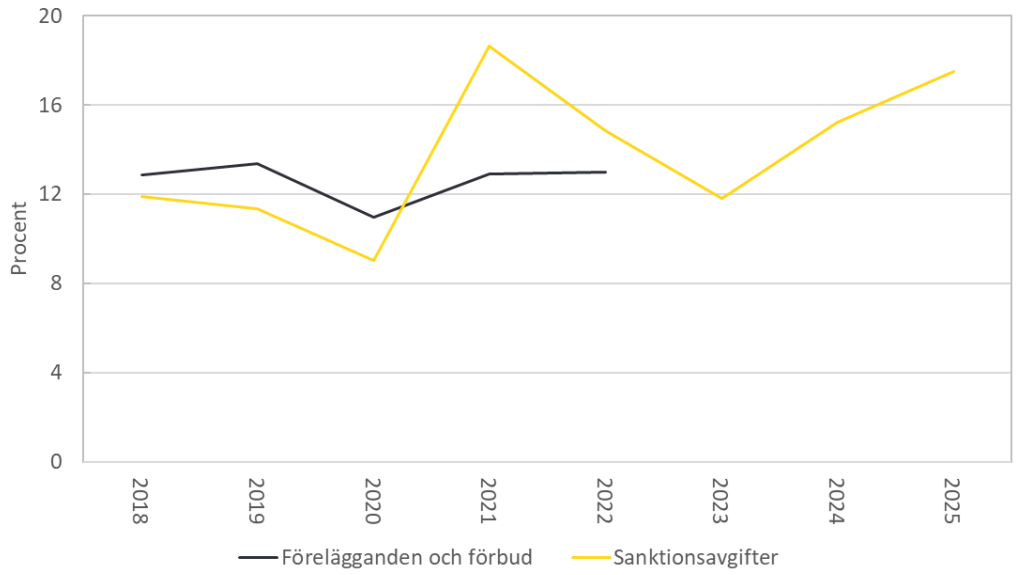
Nackdelar: Enkätstudier är behäftade med en lång rad mätfel, där respondenten exempelvis inte vet, inte vill uppge eller inte har kunskap att skatta fenomenet.

Analys: Alla tre indikatorer minskar något över åren.

4.4. Kontrollbaserade indikatorer

4.4.1. Förlägganden och förbud, sanktionsavgifter

Figur 15. Förelägganden och förbud samt sanktionsavgifter som andel av det totala antalet kontroller vid myndighetsgemensamma kontroller mot arbetslivskriminalitet, 2018–2025.

Källa: Arbetsmiljöverket (2023, 2025c och 2026).

Fördel: Uppgifterna finns såväl bakåt i tiden som framåt. Eftersom de myndighetsgemensamma kontrollerna upprättades med främsta syfte att bekämpa arbetslivskriminalitet så kan de anses vara det mest direkta måttet på kontrollerna som görs inom området.

Nackdel: Omfattningen av kontrollerna varierar över tid. Indikatorn är starkt beroende av omfattningen och inriktningen på kontrollverksamheten, snarare än att reflektera underliggande problem i arbetslivet. Arbetet med urvalet av myndighetsgemensamma kontroller förbättras kontinuerligt, vilket i sin tur påverkar indikatorns stabilitet över tid.

Analys: Andelen kontroller som leder till förlägganden och förbud samt sanktionsavgifter förhåller sig konstant över åren.

4.5. Avslutande kommentar om uteslutna indikatorer

Ovan indikatorer har, utifrån de vägledande principerna för utvärdering av indikatorerna som redogjorts för i avsnitt 3.4, bedömts relevanta att inkludera i en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling. Som redogjorts för ovan har vi i arbetet med regeringsuppdraget gjort en omfattande inventering av befintliga indikatorer och ett stort antal befintliga indikatorer har utvärderats och bedömts uppvisa alltför stora brister i förhållande till utvärderingskriterierna för att inkluderas. Bland de indikatorer som har utvärderats men har bedömts som bristfälliga utifrån utvärderingskriterierna kan till exempel nämnas Skatteverkets kontroller av personalliggare och kassaregister. Dessa anses i dagsläget i alltför hög utsträckning visa på andra förhållanden, så som effektivitet i urval och omständigheter vid kontrollerna. Även de sanktionsavgifter som ska utgå för arbetsgivare som har anställda som inte har rätt att vistas i Sverige eller som saknar arbetstillstånd anses i dagsläget i allt för hög utsträckning visa på andra förhållanden. Andra exempel på indikatorer som bedömts bristfälliga i förhållande till utvärderingskriterierna är korruptionsindex, arbetstagares organisationsgrad, information från civilrättsliga processer med koppling till arbetslivskriminalitet (från till exempel Arbetsdomstolen),[34] antal utstationerade enligt utstationeringsregistret, arbetsskadelivränta, kontanta betalningsmedel och andel med arbetstillstånd eller så kallat AT-UND (undantag från skyldigheten att ha arbetstillstånd), samt dödsolyckor bland utländska företag (se 4.1.1). Sistnämna indikator uppvisar stora svängningar i tidslinjen på grund av små antal och har inte bedömts ge en rättvisande bild.

5. Behov av kompletterande indikatorer

Av ovan genomgång kan konstateras att relativt få befintliga indikatorer bedöms som relevanta att inkludera i en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling och på många områden framstamstår underlaget som alltför bristfälligt för att kunna skatta utvecklingen av arbetslivskriminaliteten över tid, inte minst när det gäller utnyttjande av arbetstagare och särskilt i förhållande till utländsk arbetskraft. Inom ramen för arbetet med uppdraget har därför diskuterats behov av kompletterande indikatorer och mått för att kunna ta fram en metod som ger en mer rättvisande bild över arbetslivskriminalitetens utveckling.

5.1. Komplettering till Skatteverkets företagsundersökning

Uppgifter från attitydundersökningar kan vara relevanta underlag för att bedöma omfattningen av arbetslivskriminalitet och dess utveckling över tid. En attitydundersökning/enkätstudie bygger på självskattningar av arbetstagare och företagare och baseras oftast på ett representativt urval av personer som besvarar ett antal frågor. Fördelen med sådana typer av studier är att det är möjligt att estimera sådana fenomen som inte förekommer i den officiella statistiken, exempelvis företagares egna erfarenheter med osund konkurrens i branschen. Det är också möjligt att skaffa sig en bredare bild av olika typer av beteenden som utgör gråzoner

[34] Jfr SOU 2022:36, s. 165 där det framhålls att statistiken från Arbetsdomstolen får bedömas ha ett mycket begränsat värde när det gäller att uppskatta arbetslivskriminalitetens omfattning. Det framgår inte av statistiken i vilken mån målen kan anses ha berört arbetslivskriminalitet. Det är dessutom så att endast en mindre del av de arbetsrättsliga tvisterna blir föremål för domstolsprövning. Det kan vidare vara så att vissa av de arbetstagare som blir offer för arbetslivskriminalitet av olika skäl inte vidtar åtgärder för att få sin sak prövad.

mot arbetslivskriminalitet men som inte skulle klassificeras som arbetslivskriminalitet. Nackdelen är att de är behäftade med en rad mätfel, där respondenten exempelvis inte vet, inte vill uppge eller inte har kunskap att skatta fenomenet.

Skatteverket genomför varje år en företagsundersökning. Baserat på undersökningen tas det fram en årlig rapport. Som framgår ovan innehåller enkäten redan i dag ett antal frågor relaterade till den delen av arbetslivskriminalitet som handlar om skatteundandragande (avsnitt 4.3.1). Till exempel innehåller enkäten frågor om förekomst av svarta löner och utsatthet av konkurrens från företag inom branschen som skattefuskar. En dialog inleddes med Skatteverket om möjligheten att komplettera den befintliga enkäten med ytterligare frågor som kan ge ett bredare underlag för att bedöma förekomsten av arbetslivskriminalitet ur ett företagsperspektiv. Eftersom undersökningen genomförs regelbundet och i stor skala finns goda förutsättningar att bygga upp ett tillförlitligt tidsseriematerial.

Den aktuella enkätstudien ger möjligheten att samla in information från ett stort antal företag och möjlighet till att svaren kan brytas ned på bland annat bransch eller geografi genom att koppla på information om företagen från officiella register. Informationen om bransch hämtas från SCB:s företagardatabas vilket gör att det inte är nödvändigt att på förhand identifiera riskbranscher.[35] Tidsserierna skulle i stället kunna användas för att påvisa vilka branscher som kan tänkas vara riskbranscher för arbetslivskriminalitet. De föreslagna måtten bedöms vara relativt enkla att förvalta, eftersom såväl enkätunderlag som rapporter redan produceras inom befintliga strukturer.

Fem enkätfrågor inkluderades i frågebatteriet. För ökad jämförbarhet med de frågor som redan ingår i Skatteverkets enkät, där det redan finns längre tidsserier, så har frågor och svarsalternativ utformats för att så nära som möjligt följa den befintliga enkäten. Svarsalternativen är desamma som för de befintliga frågorna.

5.1.1. Enkätfrågor

Nedan följer en redovisning som beskriver var och en av de fem enkätfrågorna och vilken dimension av begreppet arbetslivskriminalitet som de avses mäta.

I min bransch är det vanligt att företag har svårt att konkurrera utan att bryta mot lagar och avtal i arbetslivet

Denna enkätfråga fångar företagares direkta upplevelser av osund konkurrens som följer av arbetslivskriminella upplägg. Den frågar inte direkt om företag faktiskt bryter mot lagar och avtal utan beskriver istället en generell känsla av att det kan upplevas nödvändigt att göra det, alternativt att andra gör det och att företagare upplever att man själv kan känna sig tvingad att göra det.

I min bransch är det vanligt att företag medvetet bryter mot lagar och avtal i arbetslivet för att minska sina kostnader

[35] https://www.scb.se/vara-tjanster/bestall-data-och-statistik/register/foretagsdatabasen-fdb/. Hämtad 202-02-24. En synpunkt som har lyfts fram inom ramen referensgruppen är att det begreppet bransch kan uppfattas olika och att det möjligt att de som besvarar enkäten kan ha en annan uppfattning om branschtillhörighet.

Denna enkätfråga fångar den direkta upplevelsen av att företag medvetet bryter mot lagar och avtal, det vill säga företags upplevelse av arbetslivskriminalitet i deras bransch. Frågan specificerar att detta sker på ett medvetet sätt för att minska sina kostnader, det vill säga följer definitionen av arbetslivskriminalitet då beteendet bör vara systematiskt och medvetet.

I min bransch är det vanligt att företagets vinstintresse går före regler om arbetsmiljö och skydd för arbetstagare

Denna enkätfråga fångar regelöverträdelser om arbetsmiljö och skydd för arbetstagare och en generell känsla att vinstintresset snarare än regler om arbetsmiljö styr. Utnyttjande av arbetskraft är en delkomponent inom definitionen av arbetslivskriminalitet, där brott mot regler och avtal i arbetslivet sker på bekostnad av arbetstagare.

I min bransch är det vanligt att företag fuskar med välfärdssystemen (t.ex. tar ut bidrag som de inte har rätt till)

Denna enkätfråga fångar specifikt den del av arbetslivskriminalitet som innebär fusk med välfärdssystemen. Samma bransch kan skatta en hög grad av medvetna brott mot lagar och avtal i arbetslivet samtidigt som man skattar en låg nivå av välfärdsbrott, inte för att benägenheten att begå brott varierar (vid ett arbetslivskriminellt upplägg är det troligt att aktörerna tillskansar sig där det är möjligt) utan för att branscherna har olika möjligheter att begå denna typ av brott. Välfärdssektorn skulle kunna vara ett exempel där välfärdsbrotten överstiger andra enbart på grund av den större möjligheten att begå dessa brott.

I min bransch är det vanligt att arbetstagare inte har tillstånd att arbeta i Sverige

Slutligen fångar denna enkätfråga förekomsten av utländsk arbetskraft utan tillstånd i branschen.

Påståendena i kompletteringen till Skatteverkets företagsundersökning var sådana att de inte handlade om företagarens egna beteende, det vill säga om företagaren självt hade ägnat sig åt arbetslivskriminalitet, utan bad istället företagaren beskriva tillståndet i branschen i stort. Detta gjordes främst då det bedömdes att företag inte var troliga att lämna sanningsenliga svar, särskilt på frågor om rent kriminella upplägg. Det är fortfarande möjligt att företagen svarar utifrån sig själva, till exempel att de själva bryter mot lagar och avtal för att minska sina kostnader, men procentsatserna i de aggregerade resultaten på svaren ska inte tolkas som att de reflekterar en viss andel av företagen i den aktuella branschen. Som exempel innebär detta att om en av tio svarar att det är vanligt att företag i deras bransch bryter mot lagar och avtal för att minska sina kostnader så kan detta inte tolkas som att en av tio företag bryter mot lagar och regler. Det kan vara så att ett och samma företag med ett arbetslivskriminellt upplägg är känt av ett flertal företagare på exempelvis en ort, där alla företagare rapporterar om förekomsten hos detta enda företag i deras bransch, vilket gör att siffrorna bör tolkas som den allmänna verklighet som möter företagare i deras bransch. En mer korrekt tolkning av en rapportering om en av tio företag är alltså att en av tio företag upplever att deras bransch är behäftad med stora problem kring företag som bryter mot lagar och avtal.

5.1.2. Metod och utgångspunkter

Enkäten skickades ut till ett slumpmässigt urval om 4 000 svenska aktiva företag med en årsomsättning på minst 50 000 kr, varav 1 670 svarade på enkäten. Av dessa exkluderades ytterligare 178 företagare som inte svarade på antingen alla eller vissa av de fem enkätfrågorna. Den totala svarsfrekvensen för de fem enkätfrågorna var därmed 1 492 företagare, eller 37 procent.

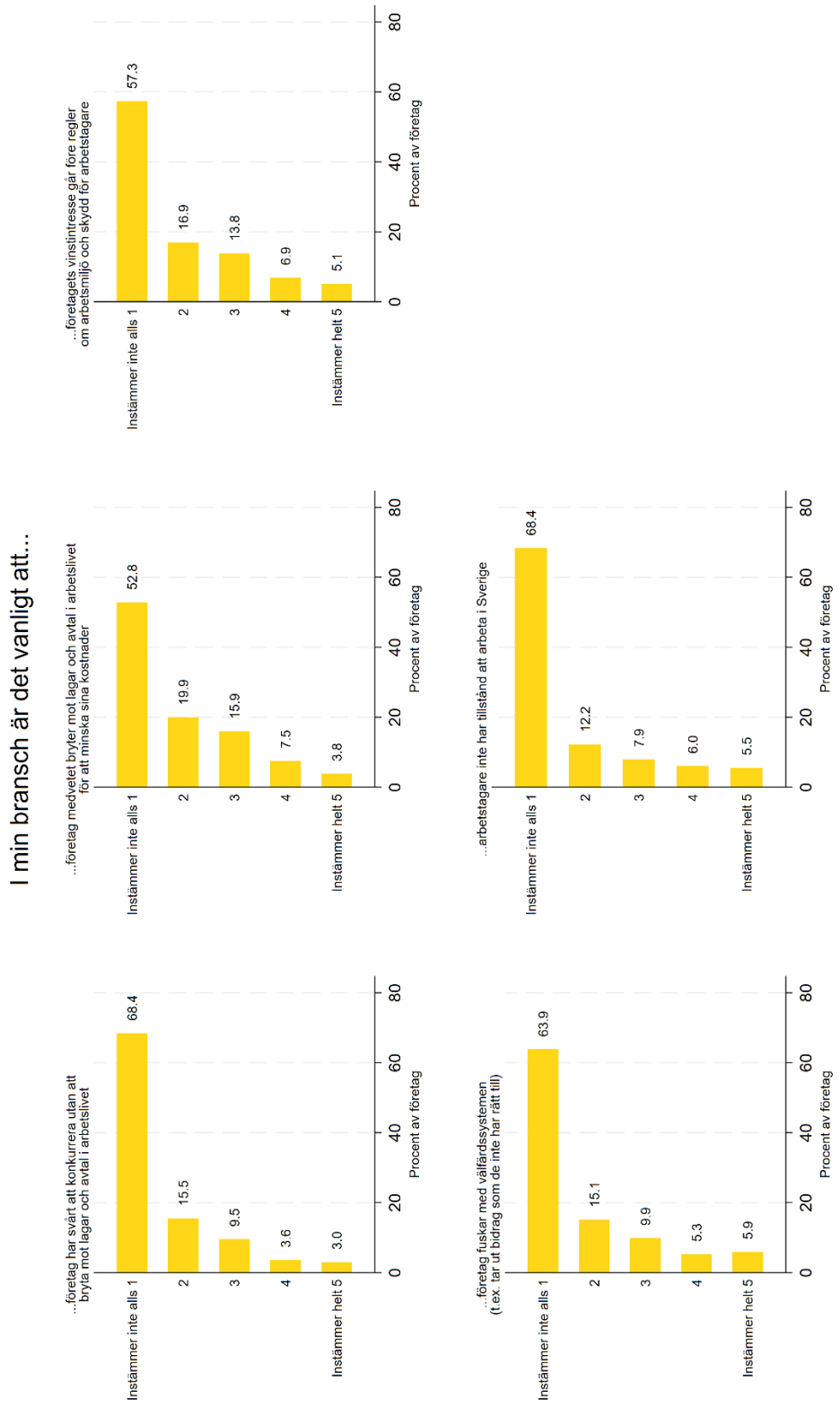
För ökad jämförbarhet följer resultatredovisningen till så hög grad som möjligt den som görs av Skatteverket i deras egen rapport av företagarenkäten.[36] Det innebär att resultat redovisas utan de respondenter som valt svarsalternativet ”Ingen uppfattning”. Om det finns några systematiska svarsmönster i valet av alternativet ”Ingen uppfattning” kan detta snedvrida resultaten i vissa branscher. För jämförbarhet har figur 16 som visar fördelning av svarsalternativ tagits fram också inklusive svarsalternativet ”Ingen uppfattning”, se bilaga 1.

5.1.3. Resultat för hela urvalet

Resultaten redovisas i två avsnitt. I det första redovisas fördelningen mellan de olika svarsalternativen för var och en av de fem enkätfrågorna. I detta avsnitt jämförs även svaren på de fem enkätfrågorna med de sedan tidigare insamlade tidsserierna som följer skatteundandragande. I det andra redovisas de fem frågorna uppdelade på tre olika bakgrundsvariabler: bransch, storlek på företag och polisregion.

[36] Skatteverket (2026).

Figur 16. Fördelning av svarsalternativ för samtliga enkätfrågor

Kommentar: I likhet med Skatteverkets rapport så har de som svarat “Ingen uppfattning” exkluderats från figuren.

Figur 16 visar hur företagare inom olika branscher uppfattar förekomsten av oseriösa eller olagliga beteenden i sin egen bransch. Överlag dominerar svarsalternativet ”Instämmer inte alls” i samtliga påståenden, vilket tyder på att majoriteten av företagen inte anser att sådana företeelser är vanliga. Å andra sidan innebär detta att som minst en av tre företagare (arbetstagare inte har tillstånd att arbeta i Sverige) och som mest nästan hälften av alla företagare (företag medvetet bryter mot lagar och avtal i arbetslivet för att minska sina kostnader) till viss del faktiskt håller med i påståendet. När en av tre och så mycket som hälften av företagarna inte helt kan ta avstånd så kan detta tyda på att problemen med dessa upplägg är spridda. I frågan om att minska sina kostnader tar bara knappt hälften av företagarna helt avstånd från att detta skulle förekomma, följt av frågan om vinstintresse där bara sex av tio helt tar avstånd.

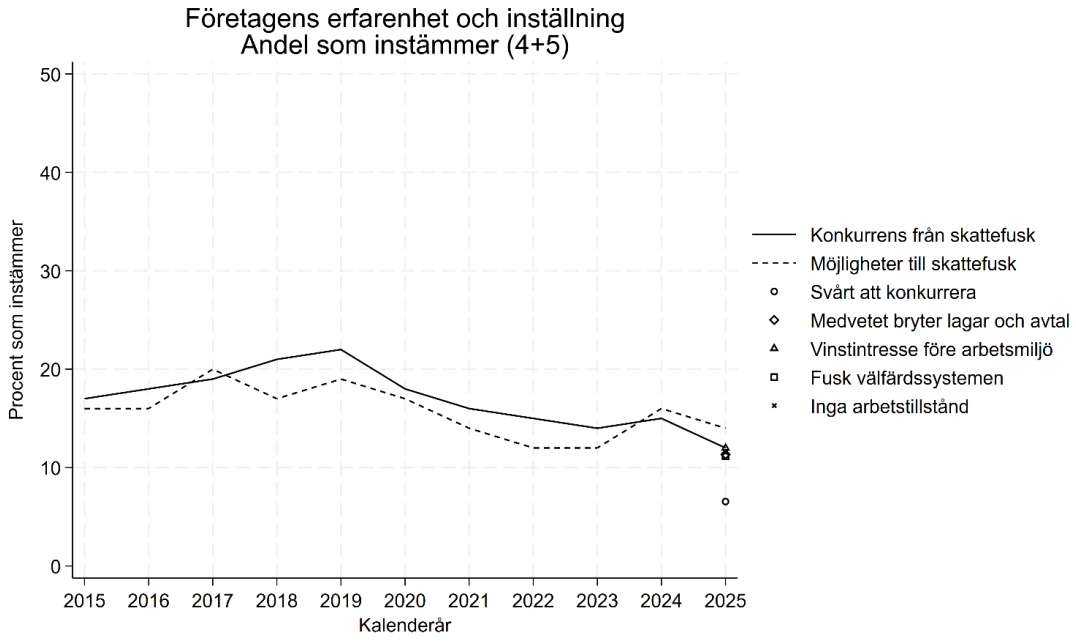
Frågealternativen 4 och 5, det vill säga att helt eller delvis instämma med påståendet, är desto ovanligare. För de flesta enkätfrågor så är det runt en av tio av företagarna som väljer något av dessa svarsalternativ.

Den enda enkätfråga med en lägre grad av instämmande än en på tio är den om svårigheter att konkurrera, där bara en av tjugo instämmer (4 eller 5) att detta förekommer. En tolkning av anledningen till att en på tio uppger att företag medvetet bryter mot lagar och avtal för att minska sina kostnader medan bara en på tjugo uppger att detta är nödvändigt för att kunna konkurrera skulle kunna vara att företagare menar att en del av den arbetslivskriminalitet de noterar (att företag bryter mot lagar och avtal) inte är nödvändig för att kunna konkurrera och heller inte helt hotar deras egen möjlighet att kunna konkurrera. En möjlig tolkning är en upplevelse av att den arbetslivskriminalitet man observerar till del handlar om att enskilda företagare skor sig själva och att detta ibland inte snedvrider konkurrensen.

Det bör upprepas att tolkningen av siffrorna inte innebär att en av tio av företagarna faktiskt gör det som påståendena säger. Det kan vara så att ett och samma företag med ett arbetslivskriminellt upplägg är känt av ett flertal företagare på en ort, där alla företagare rapporterar om förekomsten hos detta enda företag i deras bransch, vilket gör att siffrorna bör tolkas som den allmänna verklighet som möter företagare i deras bransch.

Om alla fem enkätfrågor ska sammanfattas i ett enda mått så skulle det vara möjligt att ta fram ett index över frågorna. Ett index i sin enklaste form är ett medelvärde av svarsalternativen för varje enskild företagare, det vill säga medelvärdet av det respondenten svarat på alla fem enkätfrågor. För alla fem frågor så ligger ett sådant index på 1,8 på en skala 1 till 5 (Instämmer inte alls till Instämmer helt). Det bör dock redan nu lyftas fram att svaren skiljer sig åt mellan olika branscher (se närmare i avsnitt 5.1.4), där vissa branscher är mer utsatta för arbetslivskriminalitet.

Figur 17. Jämförelse mellan de fem enkätfrågorna och två enkätfrågor rörande skatteundandragande som redan samlats in i en längre tidsserie av Skatteverket.

Kommentar: Konkurrens från skattefusk avser enkätfrågan “Vårt företag är i stor utsträckning utsatt för konkurrens från företag inom branschen som skattefuskar” medan Möjligheter till skattefusk avser enkätfrågan ” Det finns stora möjligheter för företag att fuska med skatten”.

Figur 17 visar en jämförelse mellan två enkätfrågor rörande skatteundandragande som redan samlats in i en längre tidsserie av Skatteverket (”Vårt företag är i stor utsträckning utsatt för konkurrens från företag inom branschen som skattefuskar” och ”Det finns stora möjligheter för företag att fuska med skatten”) och samma andelar för de fem enkätfrågor som här samlats in. Figuren visar de som instämmer i frågan (svarsalternativ 4 och 5).

Som redan konstaterats är det en av tio av företagare som instämmer på fyra av fem enkätfrågor rörande arbetslivskriminalitet. Denna andel är jämförbar med de två enkätfrågorna om skatteundandragande, där lite över en av tio också instämmer på dessa frågor (12 procent på konkurrens från skattefusk och 14 procent på möjligheter till skattefusk).

Eftersom skattefusk ingår i definitionen av arbetslivskriminalitet kan det vara anmärkningsvärt att skattningarna för de fem enkätfrågorna om arbetslivskriminalitet ligger något lägre än skattningarna gällande skattefusk. Detta skulle kunna tolkas som att företagarna i undersökningen antagligen tolkar skattefusk som en mildare företeelse än att bryta mot lagar och regler, det vill säga inte något de själva anser faller in under definitionen av arbetslivskriminalitet. Det kan också bero på att frågorna om arbetslivskriminalitet har mer fokus på företagaren som aktör (”företag medvetet bryter mot”) än frågorna om skattefusk (”det finns möjligheter”).

5.1.4. Resultat uppdelade på bakgrundsvariabler

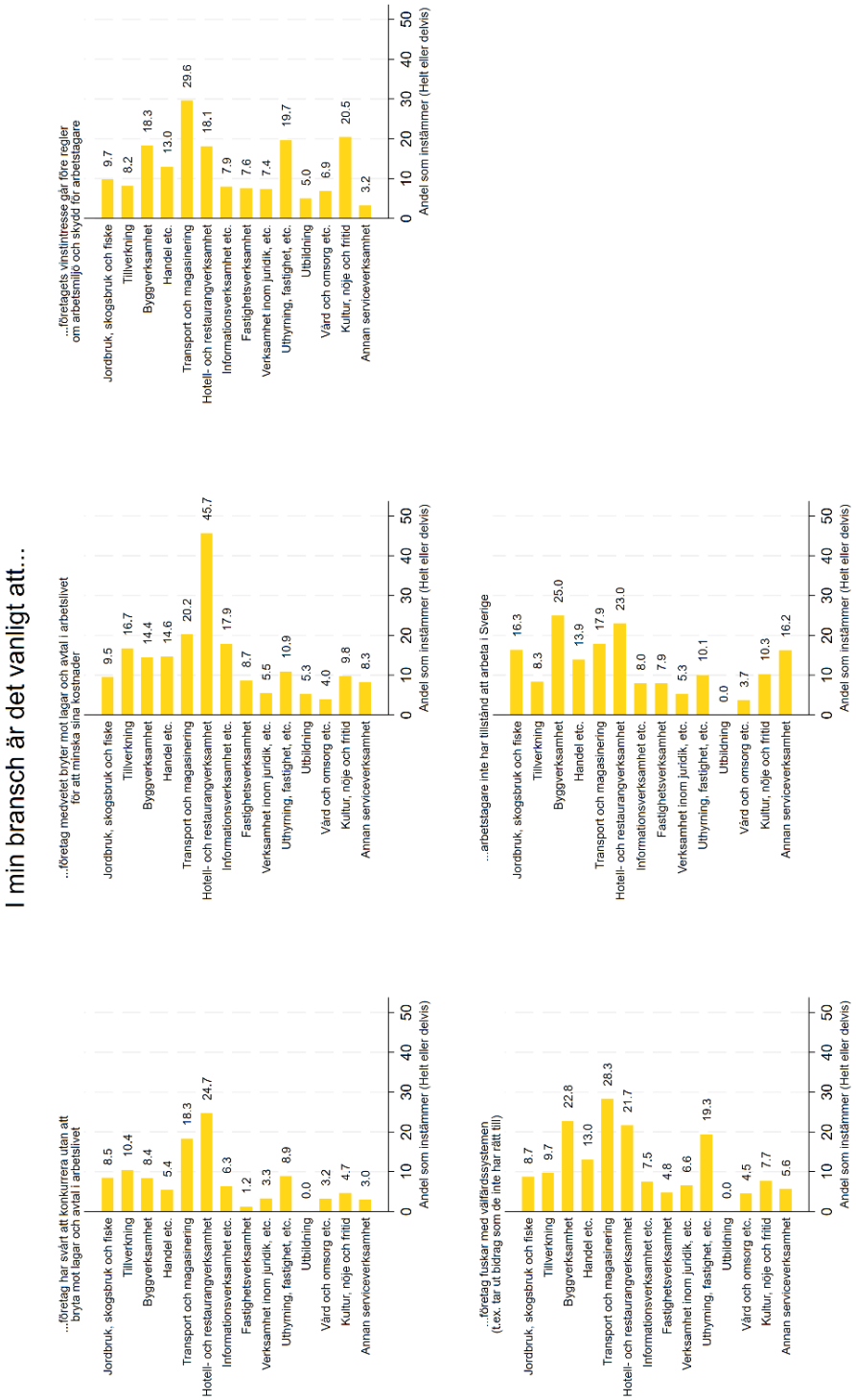
I detta avsnitt redovisas de fem enkätfrågorna uppdelade på tre olika bakgrundsfrågor: bransch, storlek på företag och polisregion.

Bransch

Figur 18 visar den andel av företagarna som helt (5) eller nästintill helt (4) instämmer på varje påstående uppdelat på bransch. Resultaten visar en mycket ojämn fördelning av upplevelsen av arbetslivskriminella upplägg mellan olika branscher. Det finns de branscher där väldigt få företagare instämmer i vissa påståenden, såsom branschen Utbildning där ingen företagare alls rapporterar osund konkurrens, och det finns de branscher där en stor andel rapporterar problem. Ett extremfall är Hotell- och restaurangverksamhet där nästan hälften av alla företagare (46 procent) instämmer i påståendet att företag i deras bransch medvetet bryter mot lagar och avtal i arbetslivet för att minska sina kostnader.

Störst andel företagare som rapporterar förekomsten av arbetslivskriminalitet återfinns i Hotell-och restaurang överlag, där som sagt nästan hälften rapporterar att företag bryter mot lagar och avtal för att minska kostnader. En på fyra (25 procent) rapporterar vidare att företag i branschen har svårt att konkurrera utan att bryta mot lagar och avtal. Av de tre påståenden som rör olika lagar, avtal och regler så är det bara frågan om företagets vinstintresse där Hotell- och restaurangverksamhet inte rapporterar störst problem, även om en av fem (18 procent) fortfarande är relativt många.

Figur 18. Andel som instämmer (svarsalternativ 4 och 5) uppdelat på bransch

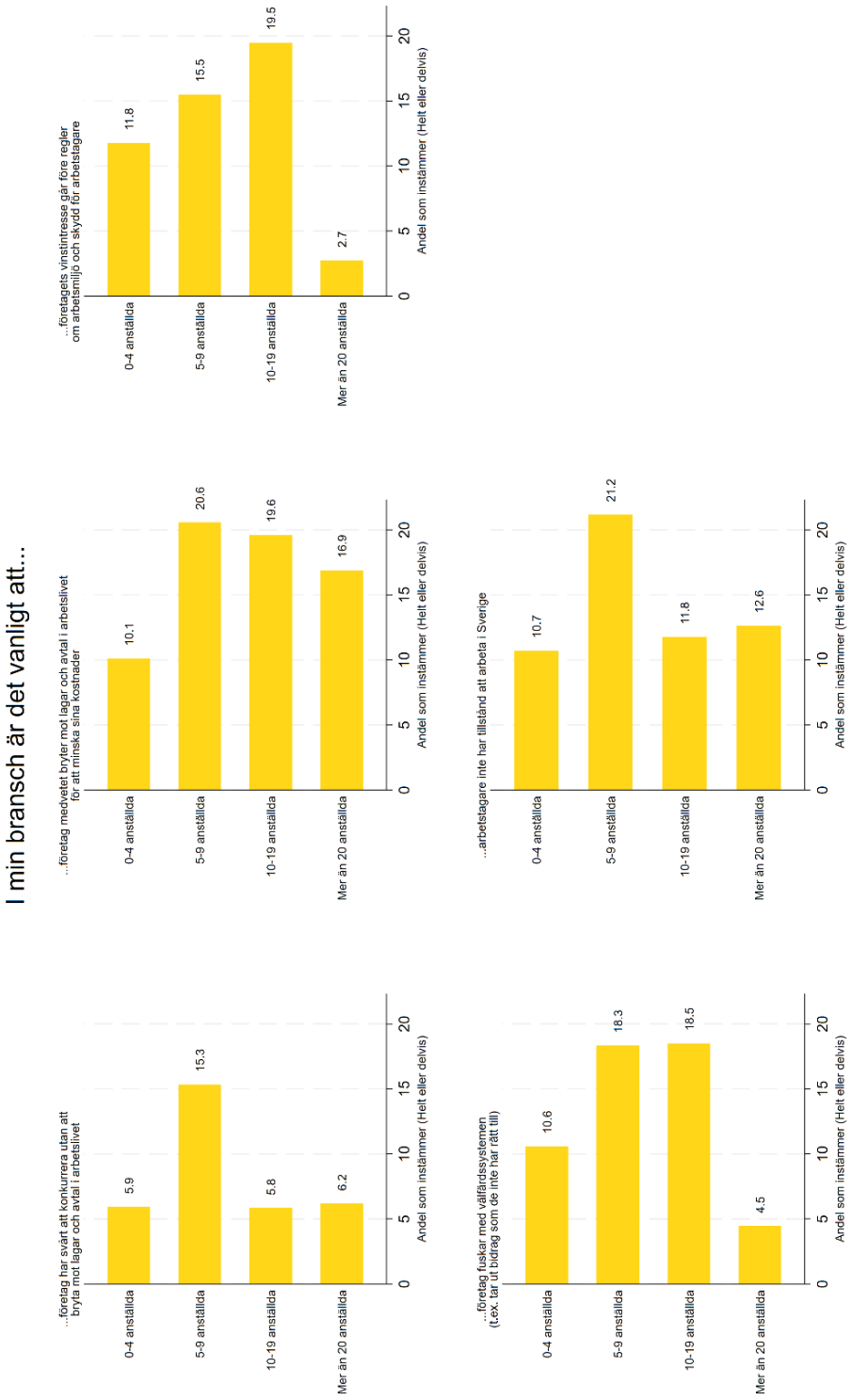
Kommentar: I likhet med Skatteverkets rapport så har de som svarat “Ingen uppfattning” exkluderats från figuren. Branscherna är uppdelade på Avdelningsnivå enligt SNI2007. Avdelningarna B (Utvinning av material), D (Försörjning av el, gas, värme och kyla), E (Vattenförsörjning; avloppsrening, avfallshantering och sanering) och K (Finans- och försäkringsverksamhet) är exkluderade på grund av för litet antal svarande från dessa branscher.

Storlek på företag (antal anställda)

Figur 19 visar den andel av företagarna som helt (5) eller nästintill helt (4) instämmer på varje påstående uppdelat på storleken på företaget (antal anställda). De flesta företagare i företagarenkäten representerar små företag, där hela 87 procent av svaren kommer från företag med 0–4 anställda. De tre grupperna av lite större företag motsvaras alltså av en mindre andel av företagarna (där 6 procent av företagarna har 5–9 anställda, 3 procent har 10–19 anställda och ytterligare 3 procent har mer än 20 anställda).

Resultaten visar en ojämn fördelning av de olika förfaranden som enkätfrågorna beskriver fördelat på storleken på företag. Det kan skönjas en tendens till att företagare upplever något större problem om de har fler anställda. För frågan om att medvetet bryta mot lagar och avtal i arbetslivet gäller exempelvis att större företag (5–9 anställda och mer) uppger att nästan en av fem företag medvetet bryter mot lagar och avtal medan bara en av tio av de mindre företagen (0–4 anställda) gör just detta.

Figur 19. Andel som instämmer (svarsalternativ 4 och 5) uppdelat på storlek på företag (antal anställda)

Kommentar: I likhet med Skatteverkets rapport så har de som svarat “Ingen uppfattning” exkluderats från figuren.

Polisregion

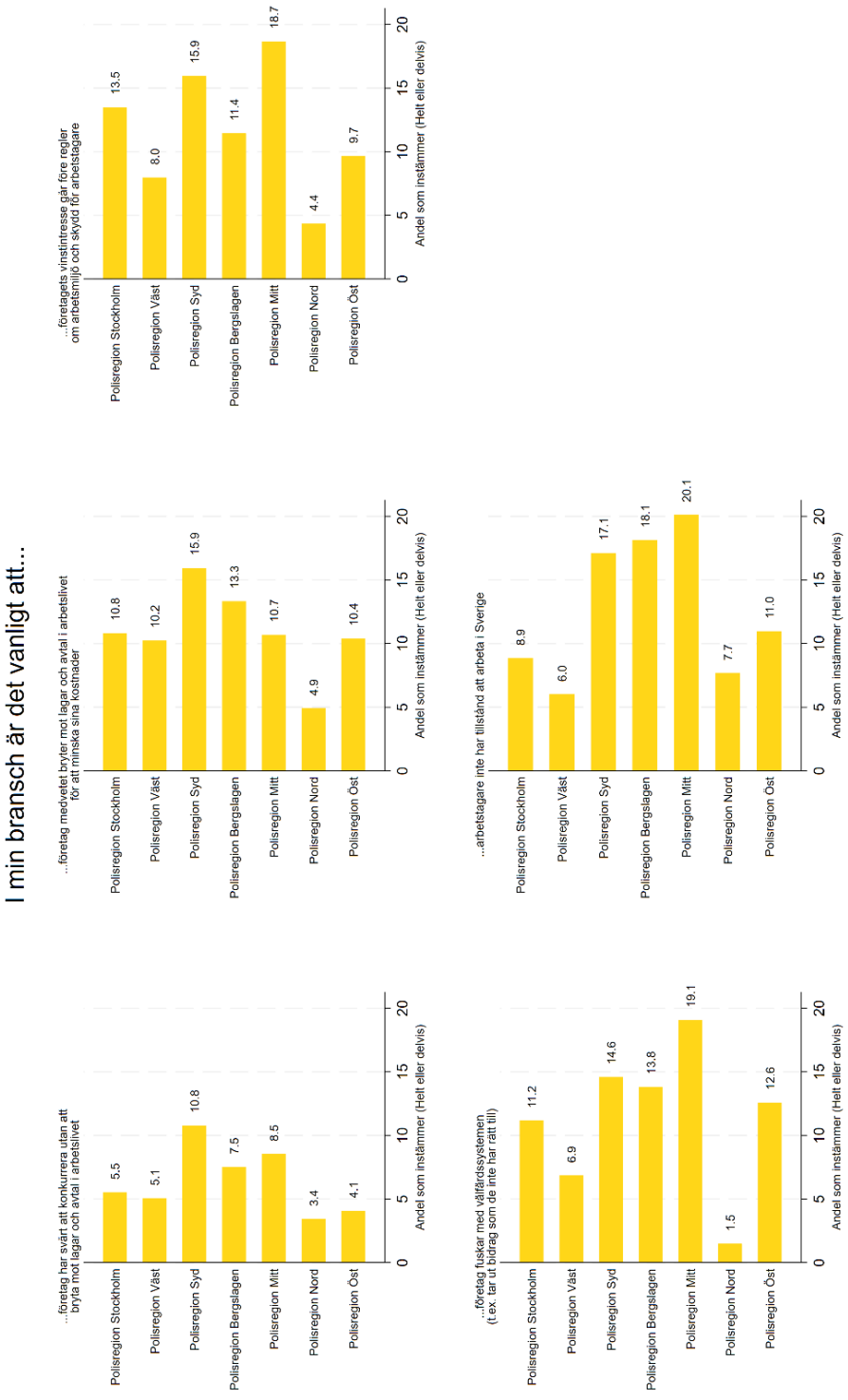
Figur 20 visar den andel av företagarna som helt (5) eller nästintill helt (4) instämmer på varje påstående uppdelat på den polisregion som företagets registrerade adress tillhör.[37] En av fyra av företagen är registrerade på en adress i Polisregion Stockholm, följt av en av fem i Polisregion Väst (där Göteborg ingår) och Polisregion Syd (där Malmö ingår). De övriga cirka 34 procent av företagen är registrerade på de andra polisregionerna.

För frågan som mäter upplevelsen av att företag medvetet bryter mot lagar och avtal så visar resultaten att Polisregion Syd innehåller störst andel företagare som instämmer i det påståendet. Även gällande upplevelsen om osund konkurrens så ligger Polisregion Syd högst, där en av tio företagare upplever osund konkurrens som följd av arbetslivskriminella upplägg. För de sista tre enkätfrågorna—utnyttjande av arbetstagare, fusk med välfärdssystemen och arbetstillstånd—är det istället Polisregion Mitt som rapporterar störst problem. Polisregion Syd ligger högt även här men har en något lägre andel än Polisregion Mitt och till viss del även Polisregion Bergslagen.

På samma sätt som att storleken på företaget kan återspegla skillnader i företagsstorlek mellan branscher så kan även skillnader mellan polisregionerna förklaras av vilken typ av företag som förekommer i den regionen. Om en viss bransch är behäftad med större problem och denna bransch är överrepresenterad i en viss polisregion så kommer detta återspeglas i andelarna på polisregionnivå.

[37] Inom ramen för referensgruppen har påtalats att det förekommer att företag har säte i Stockholm även om de inte är verksamma där, vilket gör att resultaten inte nödvändigtvis speglar det regionala läget.

Figur 20. Andel som instämmer (svarsalternativ 4 och 5) uppdelat på polisregion

Kommentar: I likhet med Skatteverkets rapport så har de som svarat “Ingen uppfattning” exkluderats från figuren. Polisregionerna är skapade utifrån företagens registrerade adress som aggregerats upp till länsnivå och sedan polisregionnivå.

5.2. Behov av attitydundersökning även riktad till arbetstagare

Inom ramen för referensgruppsmötena har det diskuterats att det vore önskvärt med attitydundersökningar om arbetslivskriminalitet även riktade till arbetstagare, som komplement till Skatteverkets företagsundersökning. Deltagare i referensgruppen har lyft fram att frågorna/påståendena i en sådan attitydundersökning bör fokusera på frågor om arbetslivskriminalitet som handlar om utnyttjande av arbetstagare. Bland förslagen som har diskuterats finns frågor om arbetsmiljö och arbetstid, till exempel om arbetstagare har den skyddsutrustning och utbildning som krävs för arbetet och om det är vanligt förekommande i branschen att företag låter anställda arbeta utanför arbetstidsregelverket och till exempel beordrar mer övertid än vad som är tillåtet eller arbetar natt utan kollektivavtal eller dispens från Arbetsmiljöverket.[38] Andra förslag som framkommit handlar om huruvida arbetstagare bor på arbetsplatsen eller ställen inte avsedda för boenden, huruvida arbetstagare i branschen får betala arbetsgivaren för arbetstillstånd, förekomst av dubbla anställningsavtal för utländsk arbetskraft (där ett lämnas in till myndigheterna som legitim fasad) och förekomsten av arbetskraft som inte omfattas av socialförsäkring i något land. Andra frågor som har lyfts fram är frågor på temat lön, så som om det är vanligt förekommande i branschen att företag inte betalar ut lön/betalar för låg lön.

Det har även lyfts fram att det vore relevant att få med frågor som visar om företag i branschen följer ingångna kollektivavtal eller inte, då det i dagsläget inte finns någon data/indikator på detta. Relevanta frågor/påståenden på detta tema som lyfts fram som tänkbara i en attitydundersökning skulle kunna behandla huruvida det är vanligt förekommande i branschen att företag medvetet betalar lägre lön än lägsta kollektivavtalade eller avtalade löner samt om det är vanligt förekommande att företag beordrar mer övertid än vad som följer av lag eller kollektivavtal. Det bör dock noteras att det lyfts fram av vissa deltagare i referensgruppen att detta hanteras lämpligast av arbetsmarknadens parter då kollektivavtalen är deras ansvar.

När det gäller själva genomförandet av en attitydundersökning riktad till arbetstagare finns flera tänkbara alternativ. Ett vore att ge en myndighet i uppdrag att ta fram en ny enkät riktad till arbetstagare på temat arbetslivskriminalitet. Det kan dock finnas fördelar, inte minst resursmässiga, att istället inkludera frågor på detta tema i redan befintliga attitydundersökningar. Det finns flera attitydundersökningar som genomförs regelbundet och som riktar sig till enskilda. Till exempel genomför Brottsförebyggande rådet (Brå) årligen den Nationella trygghetsundersökningen (NTU) som innehåller frågor om utsatthet för brott, otrygghet och oro för brott, förtroende för rättsväsendet och brottsutsattas kontakter med rättsväsendet.[39] Andra tänkbara attitydundersökningar skulle kunna vara Arbetsmiljöundersökningen, som genomförs av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Arbetsmiljöverket.[40] Myndigheten för arbetsmiljökunskap (Mynak), vars verksamhet sedan 1 januari 2026 överförts till Arbetsmiljöverket, har också genomfört en nationell enkätundersökning om arbetsmiljö. För det fall den regelmässigt ska genomföras är det

[38] Jfr 3, 13 och 19 §§ arbetstidslagen (1982:673).

[39] Brå (2025).

[40] Arbetsmiljöverket (2025a).

ytterligare ett alternativ. Ytterligare tänkbara alternativ skulle kunna vara Skatteverkets attitydundersökning riktad till privatpersoner som bland annat tar upp frågor om olika former av fusk.[41] Även Utbetalningsmyndigheten genomför attitydundersökningar av allmänhetens inställning till felaktiga utbetalningar, där det skulle kunna vara relevant att inkludera frågor på detta tema.[42]

Ett grundläggande drag i den svenska arbetsmarknadsmodellen är att villkoren på arbetsmarknaden i stor utsträckning regleras av arbetsmarknadens parter. Mot denna bakgrund skulle det också kunna tänkas att en attitydundersökning tas fram av arbetsmarknadens parter. Liknande enkäter har tagits fram tidigare, dock inte på regelbunden basis.[43]

Inom ramen för referensgruppsmötena har även frågor om tillvägagångssätt och språk för en attitydundersökning diskuterats. Det har lyfts fram att vissa grupper riskerar att exkluderas om undersökningen enbart är på svenska och att det kan vara svårt att nå riskgrupper. Svårigheter att nå utsatta gäller generellt för attitydundersökningar. Mot den bakgrunden är det viktigt att fokusera på utformningen av frågorna och att respondenten ställs frågor om uppfattningen av förekomst av arbetslivskriminalitet/utnyttjande i arbetslivet, snarare än egna erfarenheter.

Sammantaget kan det konstateras att attitydundersökningar riktade till arbetstagare är ett relevant kompletterande mått för att bedöma omfattningen av arbetslivskriminalitet och dess utveckling över tid. Av resursmässiga skäl kan det finnas fördelar med att inkludera frågor på detta tema i redan befintliga attitydundersökningar och någon av de attitydundersökningar som finns hos Arbetsmiljöverket bedöms vara tänkbara alternativ i första hand.

5.3. Övriga rekommendationer/förslag

Utöver attitydundersökningar riktade till arbetstagare har det vid referensgruppsmötena diskuterats flera förslag på tänkbara indikatorer/kompletterande mått. Bland dessa kan särskilt nämnas följande.

Eftersom brott mot kollektivavtal omfattas av delegationens definition av arbetslivskriminalitet har det från representanter från arbetstagarsidan lyfts fram att det vore relevant med en indikator som kan mäta efterlevnaden av kollektivavtal. Detta skulle som nämnts ovan kunna hanteras till exempel genom attitydundersökningar som genomförs av arbetsmarknadens parter.

Ett annat förslag som framkommit inom ramen för referensgruppsmötena är om de arbetsplatskontroller som genomförs av myndigheterna som samverkar mot arbetslivskriminalitet till viss del skulle kunna vara stickprovsbaserade istället för riskbaserade, då en sådan indikator bättre skulle närma sig en uppskattning av problemets faktiska omfattning. Sett enbart utifrån perspektivet att följa utvecklingen av arbetslivskriminaliteten över tid skulle en sådan indikator vara värdefull. Samtidigt skulle en sådan inriktning vara svår

[41] Skatteverket (2025a).
[42] 9 § Förordning (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen.
[43] LO (2022) och Ledarna (2022).

att förena med myndigheternas arbete med att kontinuerligt förbättra det riskbaserade urvalet för kontroller. Inom ramen för referensgruppsmötena har det dock framförts att en fördel med att göra en viss andel av kontrollerna slumpmässiga är att träffsäkerheten i det riskbaserade urvalet skulle kunna utvärderas. Det kan alltså ha andra fördelar utöver att enbart följa utvecklingen av arbetslivskriminaliteten över tid.

Riksrevisionen har i en rapport från 2022 uppskattat att 6–9 procent av alla utbetalningar av statlig lönegaranti var felaktiga på grund av arbetsgivarnas missbruk av systemet, vilket motsvarar 100–150 miljoner kronor per år.[44] Analysen byggde på utbetalningar av lönegarantin för företag som gick i konkurs under 2020 och där minst en anställd fått lönegaranti. Utbetalningarna samkördes med bland annat Statistiska centralbyråns uppgifter om Skatteverkets Arbetsgivardeklarationer på Individnivå (AGI) för 2019 och 2020. Riksrevisionen konstaterade bland annat att många har fått lönegaranti utan tecken på tidigare lön av arbetsgivaren i konkurs, vilket är en stark indikator för att lönegaranti har betalats ut på felaktiga grunder. Delegationen mot arbetslivskriminalitet bedömde att hela det missbruk som Riksrevisionen påvisade får antas vara arbetslivskriminalitet. På senare tid har det skett ett flertal lagändringar, och fler föreslås, i syfte att stävja missbruket inom lönegarantin. I dag finns dock inga löpande studier av missbruk av utbetalningar från lönegarantin. Inom ramen för referensgruppsmötena har det diskuterats att det vore önskvärt om lönegarantin skulle kunna inkluderas bland de skattningar av felaktiga utbetalningar som har gjorts av ESV, och som nyligen tagits över av Utbetalningsmyndigheten, alternativt på annat sätt följas över tid. Även ytterligare ersättningar har lyfts fram som relevanta att studera långsiktigt inom referensgruppen, till exempel statligt stöd vid korttidsarbete.

Även olika sätt att följa storleken på riskgruppen att utnyttjas i arbetslivskriminella förfaranden har diskuterats, så som antal personer som saknar registrerad inkomst och registrerat boende. Liknande analyser gjordes av Delegationen mot arbetslivskriminalitet.[45] Även antalet irreguljära boendeplatser i olika kommuner har framkommit som förslag. I sammanhanget kan nämnas att Skatteverket nyligen har gjort en uppskattning av vilka som vistas och verkar i Sverige, med eller utan tillstånd, som saknar person- eller samordningsnummer.[46] Omfattningen av denna personkrets beräknades genom en metod som bland annat utgick från Skatteverkets uppgifter om avlidna personer som saknade person- eller samordningsnummer.[47] I Skatteverkets regleringsbrev för 2025 framgår att lägesbilden numera ska lämnas årligen.[48] Denna typ av skattningar av det så kallade skuggsamhället eller riskgrupper att utsättas för arbetslivskriminalitet säger visserligen lite om den direkta utvecklingen av arbetslivskriminaliteten men kan samtidigt användas för att bedöma utvecklingen av riskfaktorer och på så sätt vara ett värdefullt underlag satt i ett bredare analytiskt sammanhang.

Det kan även nämnas att inom ramen för referensgruppsmötena har möjligheten att identifiera och följa vissa specifika diagnoser/vårdorsaker inom vården som skulle kunna kopplas till

[44] Riksrevisionen (2022).

[45] Jfr SOU 2023:8.

[46] Skatteverket (2024b) och Skatteverket (2025b).

[47] Skatteverket (2025b), s. 74 ff.

[48] Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Skatteverket, s. 3.

arbetslivskriminalitet undersökts. Den samlade bedömningen är dock att det inte visat sig vara en framkomlig väg, åtminstone i sin nuvarande form.

Även indikatorer kopplade till offentlig upphandling och överträdelser av till exempel avtal om arbetsrättsliga villkor i offentlig upphandling har diskuterats som en önskvärd relevant indikator. Någon data för att följa detta finns dock inte tillgänglig idag, men vore ett önskvärt framtida komplement.[49]

Ett annat område som lyfts som relevant att följa särskilt är utstationering. Inom ramen för referensgruppsmötena har det diskuterats att antalet sanktionsavgifter i relation till antalet kontroller skulle kunna vara en tänkbar indikator. Samtidigt uppvisar den typen av indikator liknande brister som övriga kontrollbaserade indikatorer som inte är slumpmässiga, det vill säga att det snarare speglar myndigheternas kontrollarbete än det underliggande fenomenet. Även brister i utstationeringsregistrets kvalitet har påtalats. Här kan dock nämnas att Arbetsmiljöverket nyligen har fått ett regeringsuppdrag om förbättring av utstationeringsregistrets kvalitet och tillgänglighet.[50] En generell reflektion, som också påtalats av Delegationen mot arbetslivskriminalitet, är att det vore önskvärt om anmälningar eller misstankar som beror på arbetslivskriminella förfaranden i högre grad kunde särredovisas hos myndigheterna. Som nämnts ovan saknar exempelvis Arbetsmiljöverkets statistik över arbetsolyckor uppgifter som kan indikera misstankar om arbetslivskriminalitet.[51]

6. En bedömning av arbetslivskriminalitetens utveckling över tid

6.1. Olika metoder för att göra sammanvägda bedömningar

I föregående avsnitt har ett antal befintliga indikatorer som kan användas för att göra en bedömning av arbetslivskriminalitetetens utveckling över tid identifierats, tillsammans med förslag på kompletterande indikatorer och mått. Det finns olika sätt göra en sammanvägd bedömning av indikatorer för att följa arbetslivskriminalitetens utveckling över tid. I detta avsnitt redogör vi för två alternativa sätt, följt av en rekommendation.

6.1.1. Ett index framstår inte som ett lämpligt alternativ

Ett sätt att göra en sammanvägd bedömning av fenomen över tid är att skapa ett index, där olika indikatorer sammanställs till en siffra. Exempel på index är Human Development Index (HDI) som är ett sammansatt mått som syftar till att fånga välståndet i ett land.[52] Ett annat

[49] I sammanhanget kan nämnas att Upphandlingsmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten har fått i uppdrag av regeringen att stödja kommunerna i deras arbete med att motverka arbetslivskriminalitet och brottslighet i välfärden, dnr Fi2025/02383.

[50] Dnr A2026/00148. Kopplat till detta har även frågan om indikatorer kopplade till förfalskade A1-intyg lyfts som önskvärt inom ramen för referensgruppen.

[51] I avsaknad av uppgift om olycksorsak försökte Delegationen för år 2021 med hjälp av Arbetsmiljöverkets inspektionsstatistik uppskatta andelen arbetsolyckor av allvarlig karaktär där det fanns indikationer på arbetslivskriminalitet. Mellan 5–8 procent uppskattades med hjälp av den metoden ha koppling till arbetslivskriminalitet.

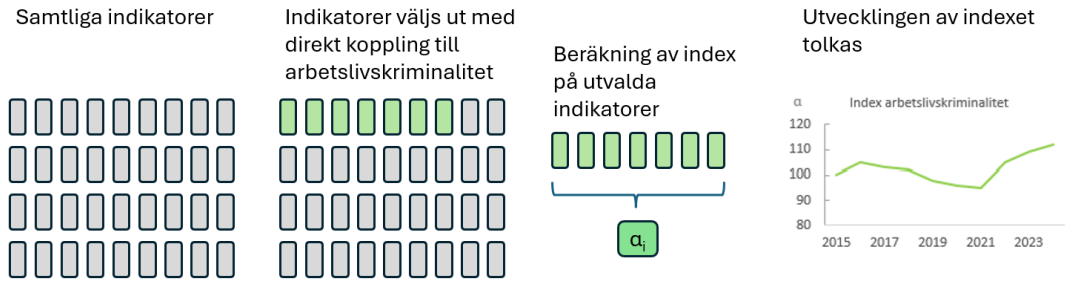
[52] https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI. Hämtad 2026-02-23.

exempel är konsumentprisindex (KPI), som är ett prisindex som syftar till att ge ett samlat mått på inflationen över tid.[53] Ytterligare ett exempel är The Organized Crime Index som är ett verktyg för att fånga omfattning av organiserad brottslighet och samhällelig motståndskraft.[54] Basen för detta index är en enkät som görs med experter från respektive land, där graderingar görs på skalor mellan 1 till 10 över kriminalitet inom ett antal kriminella marknader och generell samhällelig motståndskraft.

Till de fördelar som brukar lyftas fram med index ingår att de kan sammanfatta komplexa fenomen, kan vara enklare att tolka än flera enskilda variabler och att de sätter fokus på utvecklingen över tid eller jämförelser med andra länder/grupper. Till nackdelarna hör att de kan vara vilseledande om de är dåligt konstruerade, att de kan leda till förenklade slutsatser och kan dölja allvarliga underliggande problem eller svagheter i det statistiska underlaget. Det finns många områden utan etablerade index, vilket kan bero på att svårigheterna i dessa fall övervägt fördelarna.

För att göra ett index över arbetslivskriminalitet aktualiseras bland annat behov av viktning och standardisering av indikatorerna (se figur 21 nedan). Det behöver dels avgöras vilken vikt som varje indikator ska ges, vilket har stor betydelse för vad som ger genomslag i det sammanvägda måttet. Om en bedömare till exempel tillskriver arbetsmiljöbrott en stor vikt, kan det innebära att förändringar av skattebrott spelas ner i betydelse. En premiss för att kunna ta fram ett samlat index är vidare att samtliga indikatorer standardiseras på något sätt då indikatorerna är av olika slag, till exempel är vissa ekonomiska mått och andra svar på enkätfrågor. En indexkonstruktion kräver således ett stort antal subjektiva bedömningar i flera led. Ett exempel på ett index om arbetslivskriminalitet skulle kunna illustreras som i bilden nedan.

Figur 21. Skiss som schematiskt beskriver tillvägagångssättet för att konstruera ett index av indikatorerna

Vår bedömning är att ett index inte är lämpligt att använda för att visa på arbetslivskriminalitetens utveckling över tid. Arbetslivskriminalitet är ett mångfacetterat samhällsproblem och ett index skulle kräva ett flertal olika subjektiva bedömningar med viktningar och standardiseringar som skulle riskera att göra resultatet missvisande.

[53] https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/priser-och-ekonomiska-tendenser/priser/konsumentprisindex-kpi/. Hämtad 2026-02-23.

[54] https://ocindex.net/. Hämtad 2026-02-23.

6.1.2. En strukturerad bedömning av indikatorerna är att föredra

Även om det är svårt att helt undkomma olika typer av subjektiva bedömningar när fenomen ska bedömas finns det sätt att minimera dessa. Ett alternativt upplägg som framstår som lämpligare bygger på kombinationen av indikatorredovisning plus samlade bedömningar. Indikatorerna kan grupperas utifrån typ av indikator eller del av arbetslivskriminaliteten som de försöker fånga, i syfte att underlätta möjligheten att göra sammanfattande bedömningar av utvecklingen av arbetslivskriminaliteten. En sådan metod har också bättre möjligheter att inkorporera nya underlag allteftersom kunskapsläge- och metodförbättringar sker.[55] Ett liknande angreppssätt gjordes av Delegationen mot arbetslivskriminalitet, som delade in kartläggningen av arbetslivkriminaliteten i tre områden (utnyttjade av arbetskraft, skatter och avgifter och otillåtet utnyttjande av välfärdssystemen, se avsnitt 2.2).

Utifrån grupperingen och analysen kan man tänka sig att det görs en textmässig bedömning, det vill säga att den ansvariga bedömaren med egna ord, från år till år, beskriver sin syn på utvecklingen över tid utifrån bland annat identifierade indikatorer. Den typen av skrivningar skulle i hög grad likna exempelvis de sammanfattande bedömningar som lämnats av Delegationen mot arbetslivskriminalitet.

För en modell som syftar till att följa arbetslivskriminaliteten över tid torde det dock underlätta tolkningen av bedömningarna om det finns ett på förhand definierat bedömningsverktyg. Istället för en textbaserad bedömning skulle man kunna tänka sig en strukturerad bedömning efter förbestämda kriterier, något som skulle öka metodens transparens och oberoende.

En sådan strukturerad bedömning skulle kunna göras av metodförvaltaren ensam eller i samråd med ett särskilt råd/referensgrupp med särskild kunskap om ämnet. Bland annat eftersom arbetslivskriminalitet är ett mångfacetterat fenomen med indikatorer som spänner över så pass många områden framstår det senare som mest fördelaktigt. Att involvera flera aktörer med kunskap om ämnet har också den fördelen att det minskar risken att en enskild aktörs egenintresse i att presentera utvecklingen på ett visst sätt slår igenom.

Det alternativ som framstår som lämpligast för att göra en sammanvägd bedömning är således att metodförvaltaren tillsammans med ett särskilt råd/referensgrupp tar del av ett strukturerat underlag som baseras på en på förhand bestämd uppsättning indikatorer. Vid behov kan också kompletterande analyser och kvalitativa underlag ingå i underlaget. Baserat på detta görs en samlad bedömning om arbetslivskriminalitetens allvarlighetsgrad och utveckling, där bedömningen föreslås ska ske enligt på förhand definierade principer och skalor. Nedan föreslås tänkbara bedömningsskalor som skulle kunna användas.

[55] Samtidigt bör beaktas allt ändringar i metod kan påverka möjligheten att uppskatta utvecklingen över tid, jfr avsnitt 3.4.4.

Tabell 1. Förslag på bedömningsskala för omfattning/allvarlighetsgrad

Nivå	Betydelse
1. Ingen arbetslivskriminalitet	Bästa tänkbara scenario. Ingen, eller mycket marginell arbetslivskriminalitet. Mycket begränsad påverkan på konkurrens och ingen eller mycket begränsat negativ påverkan på enskilda arbetstagare.
2. Viss arbetslivskriminalitet	Vissa problem med arbetslivskriminalitet finns, men de är begränsade till enskilda företag och har ingen allvarlig påverkan på konkurrensförhållandena, och innebär ingen allvarlig och vida spridd påverkan på arbetstagare.
3. Allvarlig arbetslivskriminalitet inom vissa områden	Problem finns med arbetslivskriminalitet som har en allvarlig påverkan inom vissa områden, delsektorer eller grupper av företag. Påverkan leder till lokalt sämre konkurrensförhållanden och har lokalt betydande påverkan på arbetstagare.
4. Utspridd arbetslivskriminalitet	Det finns vidsträckt arbetslivskriminalitet vilket gör det svårt att verka på området inom de legala gränserna. Det finns en allvarlig och systematisk utsatthet för arbetstagare.
5. Systemhotande arbetslivskriminalitet	Marknaden får ses som dysfunktionell och i grunden beroende av dynamik inom brottslig verksamhet. Det kan förväntas att arbetstagare kommer möta problem med exploatering och åsidosatta rättigheter.

Tabell 2. Förslag på bedömningsskala för rörelseriktning

Rörelseriktning	Betydelse
1. Minskar tydligt	En tydlig minskning i förhållande till föregående period, och i förhållande till historiska variationer.
2. Minskar något	En begränsad minskning, som inte mer än marginellt påverkar bilden av den totala arbetslivskriminaliteten.
3. Varken ökar eller minskar	Det går inte att avgöra om arbetslivskriminaliteten ökar eller minskar.
4. Ökar något	En begränsad ökning, som inte mer än marginellt påverkar bilden av den totala arbetslivskriminaliteten.
5. Ökar tydligt	En tydlig ökning i förhållande till föregående period, och i förhållande till historiska variationer.

Det framstår vidare som lämpligt att lägga till en bedömning av med vilken grad av säkerhet som bedömningen sker. Som jämförelse kan nämnas att i Organized Crime Index ska den svaranden ange vilken grad av säkerhet de lägger till bedömningen. Även i arbetet med expertbedömningar till arbetet med att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har osäkerhetsintervall angetts. Inte minst mot bakgrund av att de indikatorer som identifierats hittills är relativt få och flertalet är nya skattningar, framstår det som angeläget att ge uttryck för graden av osäkerhet i bedömningarna. Även detta skulle kunna göras genom en bedömningsskala. Se nedan tabell med förslag på skala för säkerhet i bedömningarna.

Tabell 3. Förslag på skala för säkerhet i bedömningarna

Nivå	Betydelse
1. Mycket osäker	Det finns stora brister i underlaget och de data som finns ger en splittrad bild.
2. Ganska osäker	Det finns viss data att stödja bedömningen på, men täckningsgraden är begränsad och informationen otillräcklig.
3. Med viss säkerhet	Viss empirisk data stöder bedömningen och den är till stora delar samstämmig med kompletterande källor.
4. Med stor säkerhet	Det finns god tillgång till empirisk data som stöder bedömningen, och kompletterande källor bekräftar bilden.
5. Utan tvivel	Det finns mycket god tillgång till högkvalitativa empiriska underlag. Kompletterande källor ger samstämmig bild vilket gör att det inte kan anses finns några som helst tvivel på bedömningen.

6.2. En första bedömning baserad på föreslagen metod

Som redogjorts för ovan är det relativt få befintliga indikatorer bedöms som relevanta att inkludera i en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling. På många områden framstamstår underlaget som alltför bristfälligt för att kunna skatta utvecklingen av arbetslivskriminaliteten över tid, inte minst när det gäller utnyttjande av arbetstagare. Vi har identifierat ett flertal områden där vi ser behov av kompletterande indikatorer och mått. Till det tillkommer att vissa indikatorer som identifierats är relativt nya och det finns ännu inga tidsserier. Det medför att det i dagsläget finns ett stort mått av osäkerhet och en risk för ett missvisande resultat av en sammanvägd bedömning av arbetslivskriminalitetens utveckling. Med föreslagna kompletteringar och efter hand när det finns flera mätningar finns dock bättre förutsättningar att göra en mer rättvisande bedömning av arbetslivskriminalitetens utveckling.

Enligt den föreslagna metoden i avsnitt 6.1 bör indikatorredovisningarna grupperas utifrån typ av indikator eller del av arbetslivskriminaliteten indikatorn försöker fånga, i syfte att underlätta möjligheten att göra en sammanfattande bedömning av utvecklingen av arbetslivskriminaliteten. Arbetslivskriminalitet är ett mångfacetterat begrepp som speglar ett komplext fenomen, och grupperingen bör vara relevant utifrån de olika delområden arbetslivskriminaliteten består av. Vidare är ett viktigt ingångsvärde att indikatorerna bör redovisas på ett sätt som innebär att de inte feltolkas. För att åstadkomma detta föreslås att använda en kombination av två kategoriseringar. Till att börja med föreslås en uppdelning av arbetslivskriminalitet i delområden. Det är något som använts tidigare av bland annat Delegationen mot arbetslivskriminalitet, som delade in arbetslivskriminaliteten i skatter och avgifter, utnyttjande av välfärdssystemen och utnyttjande av arbetskraft. Det är således en etablerad indelning som med fördel fortsatt kan användas. Nästa kategorisering föreslås baseras på indelningen av typ av indikator (se avsnitt 4). Som redogörs för i avsnitt 4 finns

flera möjliga principer för hur indikatorer kan kategoriseras, och ingen indelning är heltäckande eller strikt åtskild.

I en sista kolumn, indikatorer framtagna av andra skäl, skulle man kunna lägga till övrig tolkningsdata. Ett exempel på vad det skulle kunna vara är omfattningen av riskgruppen att utsättas för arbetslivskriminalitet (jämför avsnitt 5.2). Det är visserligen inte är ett direkt mått på arbetslivskriminaliteten men skulle kunna vara en del i ett större analytiskt underlag. Se bild nedan som illustrerar en gruppering av indikatorerna utifrån område och typ av indikator, samt en redogörelse för vad vi kan utläsa av befintliga identifierade indikatorer.

Tabell 4. Kategorisering i termer av delområden och typ av indikator

Område	Registerbaserade indikatorer	Urvalsbaserade indikatorer	Enkätbaserade indikatorer	Kontrollbaserade indikatorer	Indikatorer framtagna av andra skäl
Skatter och avgifter	-Anmälda brott	-Oredovisade löneinkomster	-Osund konkurrens, skattefusk och svarta löner		
Utnyttjande av välfärdssystemen	-Anmälda brott	-Felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen	-Enkät om arbetslivskriminalitet (Skatteverket)		
Utnyttjande av arbetstagare	-Dödsolyckor -Anmälda arbetsolyckor -Anmälda brott		-Enkät om arbetslivskriminalitet (Skatteverket)	-Förelägganden och förbud, sanktionsavgifter	

Vad visar indikatorerna om skatter och avgifter?

Som framgår i avsnitt 4 ovan har de oredovisade löneinkomsterna ökat i absoluta värden från runt 71 miljarder för den första skattningen till 97 miljarder för den sista. Som andel av BNP och redovisade arbetsinkomster har de oredovisade löneinkomsterna istället minskat. Skatteverket betonade samtidigt att det handlar om den del av svartarbete som kan upptäckas med Skatteverkets revisioner, vilket därmed är en underskattning. Jämfört med tidigare skattningar utgjorde det en minskning av andelen av BNP, men Skatteverket gör inte bedömningen att en faktisk minskning skett mot bakgrund av att förändringar i metodologin också skulle kunna förklara förändringen.

Vad avser de enkätbasreade indikatorerna om osund konkurrens, skattefusk och svarta löner har alla tre indikatorer minskat något över åren. Detta skulle möjligen kunna indikera att problemet minskat.

Anmälda brott per capita för skatteavdragsbrott uppvisar sedan ungefär början av 2010-talet en ökning, dock med ganska mycket årlig variation. Viktigt att beakta vad gäller brottskoder generellt är dock att antalet avgörs till del av anmälningsbenägenheten i samhället och myndigheternas arbete. Vidare påverkar kriminalisering och avkriminalisering vad som definieras som brott och därmed vad som anmäls som sådant.

Sammantaget skulle underlaget möjligen kunna indikera en minskning av arbetslivskriminaliteten som rör skatter och avgifter men det går inte säkert att säga.

Vad visar indikatorerna om utnyttjande av välfärdssystemen?

Eftersom underlaget från ESV inte innehåller skattningar vid flera tillfällen är det i dagsläget svårt att visa på utvecklingen över tid. Sett i relation till övriga skattningar på felaktiga utbetalningar kan det konstateras att nystartsjobb till sin omfattning är jämförbar med övriga bidrag, medan skattningarna för lönebidraget är något högre. Även för kriminalstatistiken för lönegarantibedrägeri finns det i dagsläget för få datapunkter. Eftersom enkätundersökningen som genomfördes inom ramen för detta uppdrag enbart har genomförts vid ett tillfälle hittills kan heller inte den ligga till grund för att visa på utvecklingen över tid.

Vad visar indikatorerna om utnyttjande av arbetstagare?

Av statistiken framgår att antalet dödsolyckor har minskat över tid. Antal anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro har minskat sedan 1980-talet, men legat stabila de senaste 20 åren, både för kvinnor och män. Det är dock viktigt att påtala att statistiken inte visar om arbetsmiljöregelverket har efterlevts eller ej och att man därför inte kan dra slutsatsen att alla olyckor har en koppling till arbetslivskriminalitet. Vidare är det viktigt att framhålla att arbetsolyckor som drabbar utländska arbetstagare inte inkluderas, vilket är en brist då utländsk arbetskraft är en riskgrupp att drabbas av arbetslivskriminalitet och arbetsskadestatistiken i dag därför inte säger något meningsfullt för arbetstagare i viktiga riskgrupper.

Vad gäller brottskoderna visar anmälda brott per capita för vållande till annans död och framkallande av fara för annan en ökning de senaste 40 åren. Antal anmälda brott per capita för vållande till kroppskada eller sjukdom i samband med arbetsmiljöbrott eller arbetsolycka har sedan mitten av 1990-talet sett en markant ökning, med en nedgående trend från högre nivåer som började mot slutet av 2010-talet. Anmälda brott per capita för åsidosättande av föreläggande eller förbud har på en 40-årshorisont minskat med runt tio gånger. Vad gäller människohandel finns relativt stor årlig variation, möjligtvis på grund av det lilla antalet anmälningar. Antal anmälda brott för människoexploatering gällande grovt tvångsarbete har ökat markant i både absoluta och relativa tal senaste åren. Antal anmälda brott per capita för att ha en utlänning anställd som inte har rätt eller arbetstillstånd att vistas respektive arbeta i Sverige har ökat konsekvent de senaste tio åren. Vad gäller brottskoder generellt bör dock återigen påtalas att antalet bland annat avgörs av anmälningsbenägenheten i samhället och myndigheternas arbete.

Statistiken om företagsbot ger sammantaget begränsad vägledning kring om arbetslivskriminalitet kopplat till arbetsmiljö ökar eller minskar i samhället.

Vad avser de myndighetsgemensamma kontrollerna har andelen kontroller som leder till förlägganden och förbud samt sanktionsavgifter förhållit sig relativt konstant över åren.

Sammantaget är det inte möjligt baserat på underlaget att bedöma om arbetslivskriminaliteten som handlar om utnyttjande av arbetstagare ökar eller minskar.

Sammantagen bedömning för alla områden

Som bland annat har konstaterats av Delegationen mot arbetslivskriminalitet är arbetslivskriminalitet är ett omfattande och allvarligt samhällsproblem.[56] Detta bekräftas även av den enkätundersökning som gjorts inom ramen för detta uppdrag, även om svaren tyder på att problemen skiljer sig åt mellan olika branscher (avsnitt 5.1). Tillgängligt underlag bedöms sammantaget indikera graderingen 3, det vill säga att problem finns med arbetslivskriminalitet som har en allvarlig påverkan inom vissa områden, delsektorer eller grupper av företag. Påverkan leder till lokalt sämre konkurrensförhållanden och har lokalt betydande påverkan på arbetstagare.

Vad gäller utvecklingen över tid finns det, som redogjorts för ovan, ett stort mått av osäkerhet och en risk för ett missvisande resultat av en sammanvägd bedömning, då underlaget för att bedöma detta på många områden framstår som alltför bristfälligt. Till det kommer att vissa av de befintliga indikatorerna som identifierats är relativt nya och det finns ännu inga tidsserier. Baserat på underlaget går det därmed inte att få något entydigt resultat om huruvida arbetslivskriminaliteten ökar eller minskar. Utifrån graderingen från de föreslagna bedömningsskalorna innebär det i dagsläget graderingen 3, vilket alltså innebär att det inte går att avgöra om arbetslivskriminaliteten ökar eller minskar.

Det stora mått av osäkerhet som finns i bedömningen graderas till 2 på den föreslagna bedömningsskalan, innebärande att bedömningen är ganska osäker och att det finns viss data att stödja bedömningen på, men täckningsgraden är begränsad och informationen otillräcklig. Som redogjorts för finns det dock förutsättningar för att göra mer rättvisande bedömningar på sikt med längre tidsserier och med kompletterande indikatorer. Bland de kompletterade indikatorer som skulle bidra till en mer rättvisande bedömning finns attitydundersökningar riktade till arbetstagare, fler slumpmässiga kontroller, att följa utvecklingen över felaktiga utbetalningar över tid för fler ersättningar samt att i högre utsträckning särredovisa arbetslivskriminalitet i myndigheternas statistik (se vidare avsnitt 5).

Inom ramen för referensgruppen har det diskuterats att eftersom arbetslivskriminalitet är ett mångfacetterat problem kan det övervägas att inte göra en sammantagen bedömning för alla områden, utan att ett alternativ kan vara att stanna vid att göra bedömningar per område (skatter och avgifter, utnyttjande av välfärdssystemen och utnyttjande av arbetskraft).

6.3. Samhällsekonomiska effekter av arbetslivskriminaliteten

I uppdraget ingår att redovisa de samhällsekonomiska effekterna av arbetslivskriminaliteten. Uppdraget att bedöma utvecklingen av arbetslivskriminalitet över tid kan sägas vara överlappande med uppgiften att beskriva de samhällsekonomiska effekterna. Vissa av de identifierade indikatorerna är direkt användbara för att förstå de samhällsekonomiska effekterna, medan andra är indirekt användbara. Analysen i denna del har även kompletterats med underlag från övriga relevanta rapporter, till exempel från Delegationen mot arbetslivskriminalitet. Redovisningen har delats in i effekter för offentlig sektor, företag, enskilda och konsekvenser för samhället i övrigt. Som nämnts ovan är en bedömning av

[56] Jfr bl.a. SOU 2022:36 och SOU 2023:8.

omfattning och utveckling av arbetslivskriminalitet förenad med stora osäkerheter. Att därtill göra skattningar av de samhällsekonomiska konsekvenserna av arbetslivskriminalitet innebär en ytterligare nivå av utmaningar.

6.3.1. Offentlig sektor

Den mest omfattande ekonomiska påverkan av arbetslivskriminalitet för offentlig sektor handlar om minskade intäkter av skatter och avgifter när inkomster inte redovisas. En av de indikatorer som valts ut för att följa arbetslivskriminalitetens omfattning över tid är de skattningar av oredovisade inkomster som genomförs av Skatteverket. Den senaste skattningen i figuren motsvarar 97 miljarder kronor i oredovisade inkomster per år för perioden 2017–2022.[57] Skatteverket betonade samtidigt att det handlar om den del av svartarbete som kan upptäckas med Skatteverkets revisioner, vilket därmed är en underskattning.

Skattningarna är viktiga för att bedöma hur stort skattebortfallet är. Delegationen mot arbetslivskriminalitet bedömde att de oredovisade löneinkomsterna som kan hänföras specifikt till arbetslivskriminalitet för analysperioden 2010–2016 var mellan 80–94 miljarder kronor per år, vilket enligt deras bedömning motsvarade ett skattebortfall på cirka 26 miljarder kronor.[58] I ESO-rapporten *Svarta siffror* beskrivs det största enskilda området i den kriminella ekonomin bestå av svartarbete. I studien används beräkningar från nationalräkenskaperna för att ange omfattningen på den svarta produktionen, vilken skattas till 189 miljarder kronor. Vinsterna från detta bedöms enligt rapporten ligga på 60 miljarder kronor årligen.[59]

En del av skattebortfallet gäller uteblivna arbetsgivaravgifter. Den omedelbara effekten av att arbetsgivaravgifter inte betalas in är att staten går miste om intäkter. Lägre inbetalningar av arbetsgivaravgifter innebär också att individerna inte åtnjuter samma sociala skydd. Från ett statsfinansiellt perspektiv innebär det därför också lägre kostnader för utbetalningar från socialförsäkringssystemet. Samtidigt är det viktigt att notera att siffrorna över skattebortfallet inte är samma sak som vad som hade inbetalats om samtliga aktörer agerat korrekt. De faktiska konsekvenserna för inbetalningar av skatter och avgifter till det allmänna beror också på dynamiska effekter, vilket bland annat påpekats av Skatteverket.[60] Den sammantagna samhällsekonomiska effekten av arbetslivskriminalitet på skatter och avgifter är därför svår att sätta exakta siffror på. Det handlar dock om mycket omfattande förluster för det allmänna.

Offentlig sektor påverkas också av arbetslivskriminalitet genom fusk med bidrag och transaktioner från välfärdssystemen. Dessa utgör en direkt inkomst för de arbetslivskriminella aktörerna och en direkt ekonomisk förlust för det offentliga. En indikator som valts ut för att följa utvecklingen över tid är de skattningar som gjorts av ESV och framöver ska göras av Utbetalningsmyndigheten gällande felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Som lyfts fram ovan omfattar dock skattningarna även sådant som inte är att anses som arbetslivskriminalitet. Samtidigt omfattas inte alla tänkbara ersättningar där det kan

[57] Skatteverket (2024c).

[58] SOU 2023:8. Delegationen uteslöt oredovisade löneinkomster från verksamheter inom juridik m.m, eftersom det enligt Skatteverket var tveksamt om de kan sägas utgöra arbetslivskriminalitet.

[59] ESO (2026).

[60] Skatteverket (2024c).

förekomma felaktiga utbetalningar på grund av arbetslivskriminalitet. Delegationen mot arbetslivskriminalitet bedömde att mellan 0,1–9 procent av utbetalda belopp från vissa studerade ersättningar var kopplade till arbetslivskriminalitet, motsvarande mellan 367 och 1 424 miljoner kronor för år 2021.[61] Sammantaget kan det konstateras att väsentliga belopp betalas ut felaktigt från välfärdssystemen på grund av arbetslivskriminalitet, även om det jämfört med skatteundandragandet är ett långt mindre belopp.

En kostnadspost för offentlig sektor handlar om kostnaderna för kontroller och annat arbete som krävs för att förhindra, upptäcka och stoppa arbetslivskriminella upplägg. Arbetsmiljöverkets har i sina återrapporteringar till regeringen av uppdraget om myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet samlat uppgifter över rapporterad resursförbrukning för arbetet mot arbetslivskriminalitet i form av antal årsarbetskrafter.

Tabell 5. Myndigheternas resursförbrukning för arbete riktat mot arbetslivskriminalitet år 2025

Myndighet	Antal årsarbetskrafter
Arbetsförmedlingen	6,5
Arbetsmiljöverket	70
Ekobrottsmyndigheten	6
Försäkringskassan	5,5
Jämställdhetsmyndigheten	3,4
Migrationsverket	9
Polismyndigheten	32
Skatteverket	73,9
Åklagarmyndigheten	1,5
Totalt	**207,8**

Källa: Arbetsmiljöverket (2026).

Uppgifterna om myndigheternas resursförbrukning bör ses som en nedre gräns. Detta är de uppgifter som rapporterats som riktade resurser för arbetet mot arbetslivskriminalitet och är inte detsamma som samtliga resurser som tas i anspråk för att hantera arbetslivskriminalitet.[62] Arbetslivskriminalitet kan antas medföra en rad ytterligare kostnader för offentlig sektor, utöver ovan nämnda. Även andra myndigheter än de som har i uppdrag att samverka mot arbetslivskriminalitet samt kommuner och regioner lägger resurser på att på olika sätt motverka problemet. Även rättsväsendets kostnader tillkommer. I Delegationen mot arbetslivskriminalitets fördjupade studie av kostnader för människohandel och människoexploatering ingick även beräknade kostnader per utsatt för exempelvis hälso- och sjukvård, särskilda insatser för brottsoffer och för förebyggande arbete med mera. Även den del av arbetslivskriminaliteten som handlar om brister i arbetsmiljö kan antas leda till utökade kostnader för hälso- och sjukvården.[63]

[61] SOU 2023:8.

[62] Fler av myndigheterna har rapporterat svårigheter med att skatta den totala resursanvändningen för specifikt arbetslivskriminalitet. I sammanhanget kan även nämnas att myndigheterna lyfter brist på resurser som en stor utmaning, jfr Arbetsmiljöverket (2026), s.71.

[63] SOU 2023:8.

6.3.2. Företag

Företag berörs av arbetslivskriminalitet på olika sätt. Det handlar dels om företag som är involverade i arbetslivskriminella upplägg, dels företag som konkurrerar med företag som är involverade i arbetslivskriminalitet. Företag kan även beröras som konsumenter eller underleverantörer.

I rapporten *Svarta siffror* beskrivs det största enskilda området i den kriminella ekonomin bestå av svartarbete och som nämns ovan bedöms vinsterna från detta vara 60 miljarder kronor årligen. För de företag som är involverade innebär alltså arbetslivskriminaliteten betydande inkomster. Detta är samtidigt inte enbart förknippat med fördelar. I en underlagsrapport till Produktivitetskommissionen beskrivs hur ett tillskott på billig arbetskraft – vilket de arbetslivskriminella upplägg i praktiken innebär - på kort sikt kan stärka företagens konkurrenskraft, men att det på längre sikt kan innebära att företagen håller kvar vid personalintensiva arbetsmetoder och att innovationsbenägenheten sjunker.[64]

Företag i konkurrens med aktörer som använder arbetslivskriminella upplägg drabbas av flera nackdelar. Till att börja med innebär förekomsten av arbetslivskriminalitet en osund konkurrens. Det pressar marginalerna och innebär sämre möjligheter att göra investeringar. I Skatteverkets årliga attitydundersökning för 2025 uppgav 12 procent av tillfrågade företagare att de i stor utsträckning är utsatta för konkurrens från företag som skattefuskar och 7 procent uppgav att svarta löner ofta förekommer i deras bransch. Utsattheten mellan branscher varierar. Vissa gemensamma nämnare har lyfts. Det handlar om branscher som engagerar arbetskraft med låga kvalifikationskrav, ofta i personalintensiv verksamhet där lönekostnader utgör en stor del av verksamhetens kostnader, och ofta en stark koppling till användandet av utländsk arbetskraft, eller av personer som nyligen kommit till Sverige för att bosätta sig.[65] De företagare som uppgav högst utsatthet för konkurrens från företag som skattefuskar i Skatteverkets undersökning förekom inom hårvård (51 procent), lokalvård (49 procent, taxi (48 procent), restaurang (42 procent), vägtransport (35 procent) och bygg (34 procent). När det gäller de nya frågorna om arbetslivskriminalitet som var med i den senaste företagsundersökningen rapporterar störst andel företagare förekomsten av arbetslivskriminalitet inom hotell- och restaurang, där nästan hälften rapporterar att företag bryter mot lagar och avtal för att minska kostnader. En på fyra (25 procent) rapporterar vidare att företag i branschen har svårt att konkurrera utan att bryta mot lagar och avtal.

Den osunda konkurrensen ger också en risk för en så kallad smittspridningseffekt, när seriösa företag pressas att anpassa sig till hur konkurrenter agerar. Då kan regelöverträdelser komma att normaliseras och regelverkens legitimitet undermineras brett. Det leder då till att de grundläggande ramarna för konkurrensen förändras och att en inledningsvis begränsad arbetslivskriminalitet blir systemhotande. Slutligen har det också uppmärksammats att en ytterligare negativ påverkan för seriösa företagare är att branschen de verkar i kan komma att uppfattas på ett negativt sätt hos allmänheten. Det kan minska attraktiviteten och exempelvis göra det svårt med den långsiktiga kompetensförsörjningen.

[64] SOU 2025:25 och Jeppsson (2024).

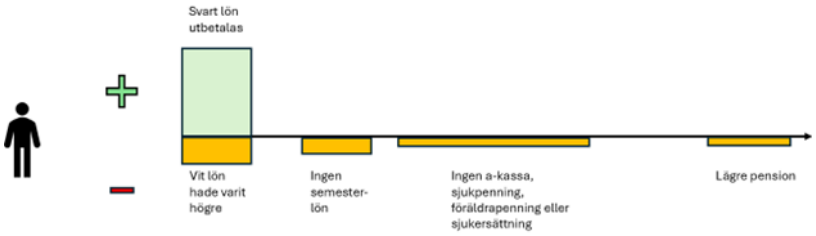
[65] Jeppsson (2024).

De företag som antingen köper tjänster eller produkter av de kriminella företagen, eller har en del av sin efterfrågan från kriminella företag, kan i vissa fall få lägre kostnader. En konsekvens för samtliga företag är eventuella ökade kostnader till följd av ökad regelbörda för att stävja missbruket.[66]

6.3.3. Enskilda

Som tidigare nämnts har de odeklarerade löneinkomsterna uppskattats till cirka 97 miljarder kronor per år. Det innebär att ett stort antal personer försörjer sig helt eller delvis på svartarbete varje år. Enligt Skatteverket motsvarar det 5 procent av de deklarerade inkomsterna. Det finns dock många underlag som pekar på att svarta löner sannolikt oftast är lägre än vad de vita lönerna hade motsvarat. Även andra arbetsvillkor är sämre. I en kunskapssammanställning från Mynak lyftes bland annat att utsatta arbetstagare ofta har sämre löner, uppfattar fler brister i den fysiska arbetsmiljön, hade låg kontroll och lågt inflytande på arbetet, ökad utsatthet för hot, trakasserier och negativ särbehandling och utsattes för fler säkerhetsrisker.[67] Flera källor pekar på att den svenska arbetslivskriminaliteten utmärker sig genom att den i stor del är knuten till utländsk arbetskraft. Bland orsakerna som lyfts fram är skillnader i löner och sociala trygghetssystem inom Schengenområdet som har bidragit till förekomsten av den här typen av arbetskraftsexploatering. En aspekt av att motta svarta löner är att många av kostnaderna inte är omedelbart synliga, utan de blir kännbara på sikt. I figur 22 ges en illustration över några av de ekonomiska effekterna på kort och lång sikt.

Figur 22. Ekonomiska konsekvenser över tid för utsatta individer

En annan framträdande aspekt av arbetslivskriminaliteten handlar om att kringgå regler om arbetsmiljö och arbetsvillkor. Det innebär bland annat ökade risker för olyckor, och för fysisk och psykisk ohälsa för individen. Delegationen mot arbetslivskriminalitet har gjort ett försök att värdera kostnaden för arbetsolyckor som uppstår på grund av arbetslivskriminalitet med hjälp av den så kallade humanvärdesmetoden. Humanvärdesmetoden är en metod för att uppskatta samhällsekonomiska kostnader av ohälsa och olyckor, bland annat genom att värdera produktionsbortfall. Utifrån statistik från Arbetsmiljöverket över arbetsolyckor och Trafikverkets olycksvärderingar, gjordes estimatet att kostnaderna för arbetsolyckor år 2021 som hör samman med arbetslivskriminalitet uppgick till mellan 14,8 och 22,5 miljarder kronor.

En allvarlig brottstyp som är förknippad med arbetslivskriminalitet är människohandel och människoexploatering. Även för denna brottstyp har Delegationen mot arbetslivskriminalitet tagit fram skattningar av förknippade kostnader. De har inkluderat både direkta kostnader, till exempel för rättsväsendet, indirekta kostnader för produktionsbortfall och förebyggande

[66] Svenskt Näringsliv (2023) och SOU 2025:96.
[67] Mynak (2024).

åtgärder och indirekta kostnader förknippat med fysisk och psykisk ohälsa och har landat i en kostnad per individ på sammantaget 3,3 miljoner kronor för 2021. De största kostnadsposterna var för psykisk ohälsa (2,4 miljoner kronor), produktionsbortfall (330 000 kr) och förebyggande arbete (322 000 kr). I likhet med beräkningarna för arbetsolyckor bygger det på beräkningsmetoder som syftar till att sätta ett värde på svårskattade effekter, som ofta är indirekta och som kommer till uttryck genom mänskligt lidande och försämrad livskvalitet och förmåga. Även här blir siffrorna inte helt enkla att tolka i relation till andra kostnadsposter, men återigen synliggör de att en väsentlig del av kostnaden för arbetslivskriminalitet bärs av den enskilda utsatta individen, och att de kan uppstå under lång tid. Konsekvenser för utsatta låter sig dock inte enkelt översättas till monetära termer. Samhällsekonomiska beräkningar kan bidra till att synliggöra delar av dessa kostnader, men fångar inte alla aspekter av en påverkan som drabbar individen. Det gäller särskilt vid grov brottslighet så som människohandel och människoexploatering.

Andra som påverkas är de individer som är verksamma i branscher där det finns personer som arbetar svart, eller personer som genom olika upplägg är utsatta för exploatering. De möts liksom företagen av osund konkurrens. Bland annat LO har uppmärksammat att hela kollektivet av arbetstagare i utsatta branscher drabbas av lönepress och sämre villkor. LO ser en tydlig koppling till bristande avtalstäckning i kollektivavtalen, vilket anses öppna för oseriösa och kriminella arbetsgivare att konkurrera med lägre löner och sämre anställningsvillkor.[68]

Förutom lönepress har förekomsten av svart arbetande personer också beskrivits minska utbudet av vitt arbete, vilket då också leder till en sämre matchning på arbetsmarknaden. En annan effekt handlar också om hur olika branscher beskrivs och uppfattas. Om en bransch förknippas med kriminalitet, finns en risk att det i sig påverkar självbilden även hos de som arbetar vitt.

Konsumenter är en grupp individer som delvis tjänar på arbetslivskriminalitet, i alla fall från ett kortsiktigt perspektiv. Priset på varor och tjänster blir lägre om arbetskraftskostnaden för företagen sjunker som en effekt av arbetslivskriminaliteten. I flera av riskbranscherna för arbetslivskriminalitet utgör lönekostnaderna en stor andel av företagens totala kostnadsmassa. Därför finns också en stark koppling mellan priset för arbete och priset för konsumenter. Efterfrågan från hushållen på svarta tjänster är också något som följts av Skatteverket. Mellan 2005 och 2019 minskade hushållens medvetna konsumtion av svarta tjänster från 11 miljarder till 3 miljarder kronor.[69] I Skatteverkets attitydundersökningar framkommer också att privatpersoner har en generellt låg tolerans till svartarbete. Endast 4 procent av de svarande instämde i påståendet att det är ok att folk arbetar svart, och 91 procent kände ett moraliskt ansvar att hålla sig till skattereglerna. Dessa uppgifter antyder att en stor del av den konsumtion som privatpersoner har sker utan vetskap om orsaken till den låga prisbilden. Ett annat förhållande som kan påverka individer som konsumenter, är tillitsproblem som kan uppstå om det är svårt att lita på kvaliteten i utförda tjänster, eller möjligheten att få ersättning när fel uppdagas.

[68] LO (2024).

[69] Skatteverket (2020).

6.3.4. Samhället i övrigt

Under denna rubrik har vi samlat effekter som har en bred samhällspåverkan och får genomslag över tid.

I olika rapporter har arbetslivskriminalitet så väl som annan kriminalitet beskrivits som hämmande för tillväxt, konkurrens och produktivitetsutveckling. Frågan har fått uppmärksamhet på senare år, vilket bland annat reflekteras i Produktivitetskommissionens arbete. Flera skäl har lyfts till varför det kan finnas en negativ påverkan av kriminalitet på produktiviteten. Seriösa företag får, som tidigare beskrivits, problem med osund konkurrens. På en mer övergripande nivå innebär det en mindre konkurrenskraftig bransch, om företag med högre produktivitet kan konkurreras ut av oseriösa företag som undviker skatter och avgifter samt frångår olika regler.[70] Produktivitetskommissionen beskriver också att kriminalitet skapar en ökad försiktighet i att etablera nya affärsrelationer.[71] Forskning visar att anställdas produktivitet är lägre i områden med hög brottslighet.[72] Förekomsten av arbetslivskriminalitet har vidare antagits påverka viljan till investeringar generellt, både för företag som är verksamma på de berörda marknaderna och på externa investerare.[73]

Arbetslivskriminaliteten kan även påverka tilliten i samhället på såväl lokal som nationell nivå. Att hög social tillit har väsentliga ekonomiska fördelar har uppmärksammats i både forskning och av olika samhällsaktörer.[74] Till exempel har fusk med ersättningar i välfärdssystemen lyfts som ett betydande och växande hot mot tilliten till välfärdssystem, likväl som att en högre korruption skulle leda till bristande tilltro till förvaltningen i allmänhet.

Den kriminella ekonomin och den organiserade brottsligheten beskrivs ofta som systemhotande. Samtidigt lyfts arbetslivskriminalitet fram som en central del av den kriminella ekonomin. Aspekter som lyfts fram som visar på betydelsen av arbetslivskriminalitet för organiserat kriminella handlar om höga brottsvinster, om lägre risker och om behov av att tvätta pengar. Arbetslivskriminaliteten passar också in i mönstret av att organiserat kriminella aktörer ofta använder företag som brottsverktyg och exploaterar välfärdssystemen. I Delegationen mot arbetslivskriminalitets slutbetänkande beskrivs att vissa branscher är mer attraktiva för organiserat kriminella än andra, eftersom de har hög personalintensitet men låga utbildningskrav.[75]

Det är troligt att de samhällsekonomiskt negativa effekterna som diskuterats ovan i generella termer, ytterligare förvärras av närvaron av organiserad kriminalitet. När konkurrenter inte bara ignorerar lagar och regler, men också besitter våldskapital och utnyttjar sina företag för penningtvätt, borde det innebära ännu större svårigheter att verka på marknaden och ännu större negativ påverkan på mellanmänsklig tillit. I Produktivitetskommissionens slutbetänkande konstateras bland annat att förekomsten av grov och organiserad kriminalitet

[70] Svenskt Näringsliv (2021).
[71] SOU 2025:96.
[72] Lappi m.fl. (2024).
[73] Polismyndigheten (2024).
[74] Se t.ex. Wiklund (2025), SOM-institutet (2022), Svenskt Näringsliv (2019) och (2021).
[75] SOU 2025:25.

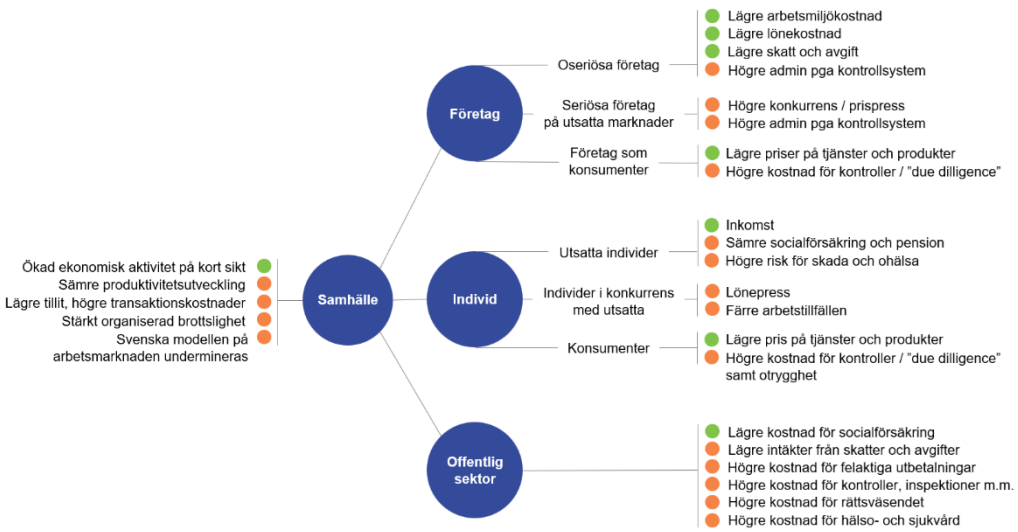
riskerar att påverka människors tillit till de samhälleliga institutionerna och till andra människor och företag negativt.

Arbetslivskriminaliteten får även påverkan på den svenska arbetsmarknadsmodellen, som vilar på att arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer förhandlar fram löner och villkor snarare än att förhållandena på arbetsmarknaden upprätthålls genom statlig inblandning. Den svenska arbetsmarknadsmodellen har beskrivits som en framgångsfaktor för både svenska arbetstagare och företag. I Delegationen mot arbetslivskriminalitets slutbetänkande beskrivs en risk för att legitimiteten i den svenska arbetsmarknadsmodellen försvagas av arbetslivskriminalitet.[76]

Sammantaget finns det mycket som talar för att den största samhällsekonomiska effekten av arbetslivskriminaliteten handlar om den långsiktiga samhällspåverkan. Arbetslivskriminalitet leder sannolikt till att produktivitetsutvecklingen i de mest berörda branscherna blir sämre, vilket på sikt innebär att samhället går miste om stora ekonomiska värden. När den organiserade brottsligheten använder arbetslivskriminella upplägg för att på olika sätt gynna sin ställning förvärras de negativa effekterna ytterligare. En särskild risk föreligger också för att förtroendet för välfärdssystemen och skattemoralen urholkas. Dessa långsiktigt samhällsekonomiska effekter är inte siffersatta, men bör ses som centrala motiv till att motverka arbetslivskriminaliteten. Delegationen mot arbetslivskriminalitet har i sitt slutbetänkande konstaterat att de resurser som idag läggs på att motverka arbetslivskriminalitet framstår som samhällsekonomiskt välmotiverade.[77] Utifrån arbetet med detta uppdrag bekräftas den bilden.

Figuren nedan ger en översikt av samhällsekonomiska effekter av arbetslivskriminalitet fördelat på offentlig sektor, företag, enskilda och samhället i övrigt.

Figur 23. Samhällsekonomiska effekter av arbetslivskriminalitet, för olika grupper samt bredare samhällseffekter, indikation på typ av påverkan (orange= kostnad, grönt=vinst)

[76] SOU 2025:25.

[77] SOU 2024:14, s. 433.

7. Förvaltning av metoden

7.1. En huvudansvarig aktör bör identifieras

I uppdraget ingår att föreslå hur och av vem metoden ska förvaltas. Enligt uppdraget bör alltså en aktör pekas ut som huvudansvarig för att förvalta metoden och tillse att det görs regelbundna bedömningar om arbetslivskriminalitetens utveckling i samhället över tid. Vår bedömning är vidare att i detta uppdrag bör det också ingå att se till att metoden hålls aktuell och förfinas utifrån gjorda erfarenheter, nya kunskapsunderlag och att nya indikatorer tillförs om det bedöms lämpligt.

Delegationen mot arbetslivskriminalitet redogjorde för ett flertal möjliga aktörer när det gäller att *utveckla* en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling. Som tänkbara aktörer identifierades Brå, ESV, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Statskontoret, någon av myndigheterna som samverkar mot arbetslivskriminalitet eller akademin. Delegationen förordade en myndighet som inte är operativt involverad i samverkan mot arbetslivskriminalitet. Som skäl angavs att en sådan myndighet kan stå friare från de intressen och hänsyn som möjligen kan påverka hur en operativt aktiv myndighet väljer att utforma metoden.[78]

Delegationens resonemang gällde alltså *utarbetandet* av själva metoden. Samma skäl gör sig inte nödvändigtvis gällande när det kommer till en *förvaltning* av metoden. Här kan det finnas starkare skäl att låta det vara en aktör som arbetar operativt med frågan och har mycket av den data som är av relevans för metoden. Nedan redogörs för ett antal tänkbara aktörer för förvaltning av metoden, följt av en rekommendation om huvudsaklig metodförvaltare.

7.1.1. Myndigheterna i samverkan mot arbetslivskriminalitet

Bland myndigheterna som ingår i myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet finns flera med betydande analytisk kapacitet. Arbetsförmedlingen har en stor analysavdelning, uppdelad på enheter för prognos, utvärdering, statistik och verksamhetsnära analys. Analysavdelningen gör exempelvis effektutvärderingar av arbetsmarknadspolitiska insatser. Myndigheten gör också bedömningar av arbetsmarknadens utveckling samt arbetsgivarnas nuvarande och framtida kompetensbehov.

Arbetsmiljöverket har en enhet för statistik och analys. Enheten ansvarar för Arbetsmiljöverkets del av den officiella statistiken inom arbetsskador och arbetsmiljö. Statistiken bygger på anmälda arbetsskador och återkommande urvalsundersökningar som Statistiska centralbyrån (SCB) genomför på uppdrag av Arbetsmiljöverket. Enheten ansvarar för tre återkommande rapporter: Arbetsskaderapporten, Arbetsmiljöundersökningen och Arbetsorsakade besvär. Enheten har ansvar också för omvärldsanalys, utvärderingar och uppföljningar. Enheten arbetar dessutom med analys kopplad till de myndighetsgemensamma kontrollerna. Myndigheten är dessutom den som samordnar myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet.

[78] Delegationen mot arbetslivskriminalitet (2024), s. 25

Försäkringskassans analysverksamhet har gjort flera undersökningar och rapporter som är relevanta för ett metodutvecklingsuppdrag. Med några års mellanrum genomförs en enkätundersökning om attityder till felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. På regeringens uppdrag har Försäkringskassan, tillsammans med flera andra myndigheter, studerat omfattningen av felaktiga utbetalningar inom Försäkringskassans förmåner.

Skatteverkets analysenhet ansvarar bland annat för att genomföra och utveckla analyserna av skattefelet. Skatteverket har också erfarenhet av att skatta omfattningen av svartarbete. Analysenheten gör också återkommande effektutvärderingar av förändringar i skattesystemet, samt utvärderar effekten av kontrollverksamheten. Som redogörs för ovan undersöker Skatteverket också återkommande attityder bland privatpersoner och företag, bland annat vad gäller skattefusk och effekter av kontroller. Skatteverket tar också fram en nationell lägesbild över befolkningen.

Inom ramen för referensgruppens arbete har Skatteverket och Arbetsmiljöverket särskilt lyfts fram som tänkbara metodförvaltare.

7.1.2. Övriga aktörer

7.1.2.1. Utbetalningsmyndigheten

Utbetalningsmyndigheten är en relativt nystartad myndighet vars uppdrag handlar om att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Utbetalningsmyndigheten arbetar bland annat med att bygga modeller för dataanalyser för att identifiera utbetalningar som har högre risk att vara felaktiga. Resultatet från dataanalys och granskning kallas för underrättelser och skickas till de myndigheter som beslutar om bidrag. Utbetalningsmyndigheten har från och med den 1 januari 2026 tagit över det uppdrag som ESV tidigare haft om att samordna arbete med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (se närmare nedan).

7.1.2.2. IFAU

Syftet med IFAU:s verksamhet är att genom forskning skapa ett brett och högkvalitativt kunskapsunderlag inom arbetsmarknads-, utbildnings- och socialförsäkringsområdet. IFAU ska bland annat genomföra uppföljning och utvärdering av olika åtgärder och reformer inom arbetsmarknadspolitiken och utbildningsväsendet. De flesta av IFAU:s projekt är egeninitierade.

7.1.2.3. Brottsförebyggande rådet (Brå)

Brå har i uppgift att bidra till kunskapsutvecklingen inom rättsväsendet och det kriminalpolitiska området samt att främja brottsförebyggande arbete. Myndigheten ska utveckla kunskap på det kriminalpolitiska området genom att ansvara för den officiella kriminalstatistiken. Brå ska också initiera och bedriva forsknings-, analys- och utvecklingsarbete, och årligen genomföra den nationella trygghetsundersökningen. Myndigheten ska även bidra till att verksamheterna inom det kriminalpolitiska området bedrivs kunskapsbaserat genom att identifiera angelägna utvecklingsområden för rättsväsendet och för det brottsförebyggande arbetet. Brå ska ge regeringen, rättsväsendets myndigheter och brottsförebyggande aktörer underlag för åtgärder

och prioriteringar. Brå har viss erfarenhet av uppdrag som påminner om det som nu är aktuellt. I regleringsbrevet för 2016 fick Brå i uppdrag att undersöka förutsättningarna för att ta fram indikatorer som syftar till att följa utvecklingen av olika former av organiserad brottslighet och rättsväsendets insatser mot denna brottslighet.[79]

7.1.2.4. Statskontoret

Den 1 januari 2026 inordnades Statskontorets verksamhet i ESV, som samtidigt bytte namn till Statskontoret. Statskontorets och ESV:s tidigare uppgifter är i stort oförändrade efter sammanslagningen. Men den sammanslagna myndigheten får en stärkt uppgift att ta fram underlag för regeringens omprövning och effektivisering, enligt den nya instruktionen för Statskontoret.

Myndighetens huvuduppdrag är att utveckla och förvalta den ekonomiska styrningen av den statliga verksamheten. Vidare ska myndigheten bistå regeringen med det underlag som behövs för att bedöma om statsförvaltningen är effektiv och om den interna styrningen och kontrollen är betryggande. Myndigheten ska också utveckla och förvalta principer, regelverk och metoder för en effektiv ekonomisk styrning i staten. Vidare ska myndigheten göra prognoser för samt analysera och lämna information om den offentliga ekonomin, med särskilt fokus på den statliga ekonomin.

ESV har också haft i uppdrag att samordna arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. I det ingår att ESV varje år för regeringen skulle redovisa en samlad analys av i vilken utsträckning utbetalningarna från välfärdssystemen under föregående år har varit korrekta, andelen felaktiga utbetalningar har minskat och fel har motverkats. ESV skulle också genomföra årliga attitydundersökningar av allmänhetens inställning till felaktiga utbetalningar. Vidare skulle ESV i en fördjupad lägesbeskrivning för regeringen redovisa resultaten av de omfattningsstudier som de utbetalande myndigheterna gör, en bedömning av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, en analys av orsakerna till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt vilka åtgärder som myndigheterna har vidtagit för att säkerställa korrekta utbetalningar och resultatet av dessa. I samband med sammanslagningen av ESV och Statskontoret flyttade ESV:s tidigare uppgift att samordna arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen till Utbetalningsmyndigheten.

På regeringens uppdrag utför Statskontoret utredningar, utvärderingar och uppföljningar av statlig och statligt finansierad verksamhet. I detta ingår bland annat att analysera verksamheter och myndigheter ur ett effektivitetsperspektiv, redovisa effekter av statliga åtgärder, och ge underlag för omprövning och effektivisering.

Statskontoret ska också bistå regeringen med underlag för utvecklingen av förvaltningspolitiken och redogöra för utvecklingen av statens styrning av kommuner. Vidare ska myndigheten lämna förslag till regeringen på utredningar, utvärderingar och uppföljningar

[79] Brå (2017).

av statlig och statligt finansierad verksamhet samt bistå Regeringskansliet och statliga kommittéer med utredningsstöd.

7.1.2.5. SMOB/CSMOB

SMOB är ett partnerskap mellan Södertörns högskola, Bolagsverket, Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Kronofogdemyndigheten, Livsmedelsverket, LO, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket, Stockholms Handelskammare, Svenskt Näringsliv, TCO, Tullverket och Upphandlingsmyndigheten, förlagt vid Södertörns högskola. Initiativet syftar till att stärka arbetet mot organiserad brottslighet genom utbildning, forskning, innovation och tvärsektoriell samverkan. Verksamheten inom SMOB pågår formellt till och med sista maj 2027. SMOB kommer dock att övergå till en permanent inrättning, vilket innebär att SMOB:s arbete kan fortsätta även efter det formella slutdatumet. Mot denna bakgrund har rektor för Södertörns högskola beslutat att inrätta Centrum för Sverige mot organiserad brottslighet (CSMOB).[80]

Inom ramen för referensgruppen har det av vissa aktörer lyfts fram att en fördel med att låta akademin vara fortsatt involverad i metodförvaltningen är att akademin möjligen kan förhålla sig mer oberoende till uppgiften än en operativt aktiv myndighet. Vad gäller SMOB finns dessutom en etablerad samverkan med de aktörer som ingår i myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet. Inom ramen för SMOB har även ett arbete pågått med att bygga upp en databas med centrala register. Denna databas skulle framgent kunna användas som underlag för mer fördjupade analyser, som ett komplement till övriga indikatorer.

7.2. Förslag på ansvariga aktörer

Förslag: Arbetsmiljöverket föreslås som huvudansvarig aktör att förvalta metoden. CSMOB och Skatteverket föreslås få i uppdrag att tillsammans med Arbetsmiljöverket bidra till vidareutveckling av metoden.

Som redogjorts för ovan finns det ett flertal tänkbara aktörer som skulle kunna vara lämpliga som huvudansvariga förvaltare av en metod för att följa utvecklingen av arbetslivskriminaliteten över tid. Vår rekommendation är dock att Arbetsmiljöverket utses till huvudansvarig, av bland annat följande skäl. Myndigheten är samordnande myndighet för myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet. Vidare finns en hel del av det underlag som föreslås ingå i metoden hos Arbetsmiljöverket. Myndigheten bedöms ha nödvändig kompets och är dessutom van vid samverkan på området.

Som redogjorts för ovan ser vi dock att det finns flera områden där det finns behov av att utveckla metoden för att kunna göra en mer rättvisande bedömning av arbetslivskriminalitetens utveckling. Det gäller bland annat Arbetsmiljöverkets verksamhetsområde och förfining av indikatorer om arbetsmiljö, utstationering och myndighetsgemensamma kontroller samt attitydundersökningar riktade till arbetstagare.

Inom ramen för detta uppdrag har vi vidare gjort en pilotstudie där vi inkluderat frågor i Skatteverkets företagsundersökning om arbetslivskriminalitet. Skulle dessa enkätfrågor

[80] Dnr 2037-1.1.2-2025.

fortsatt inkluderas finns goda förutsättningar att bygga upp ett tillförlitligt tidsseriematerial som fortsatt kan utgöra en av flera indikatorer i metoden. En annan viktig indikator som identifierats inom ramen för detta arbete är ordredovisade löneinkomster, där det framstår som önskvärt för metoden att denna indikator tas fram regelmässigt.

Inom CSMOB finns även möjlighet till mer fördjupade analyser, som ett komplement till övriga indikatorer.

I arbetet med en vidareutveckling av metoden bedömer vi sammantaget att det vore önskvärt om CSMOB och Skatteverket särskilt pekas ut att bidra i arbetet.

Förslaget till ansvarig aktör skulle kunna komma till uttryck i till exempel regleringsbrev/annat regeringsbeslut tillsammans med ett uppdrag till CSMOB och Skatteverket om att bidra till metodens utveckling.

7.3. Samverkan med övriga aktörer

En tillämpning av metoden kräver vidare samverkan med ytterligare aktörer. De datakällor som hittills identifierats för att följa utvecklingen av arbetslivskriminalitet finns hos flera olika aktörer, däribland Arbetsmiljöverket, Brå, Skatteverket, Utbetalningsmyndigheten och Åklagarmyndigheten. Flera datakällor finns enkelt tillgängliga att hämta i offentlig statistik/rapporter men behov av dialog rörande tolkningsdata med mera kan komma att föreligga.

I den föreslagna metod som redogjorts för ovan ingår också deltagande av ett råd/referensgrupp sammansatt med deltagare med särskild kunskap om arbetslivskriminalitet. Lämpliga deltagare i en sådan sammansättning är företrädare för de myndigheter som samverkar mot arbetslivskriminalitet, Utbetalningsmyndigheten, arbetsmarknadens parter, representanter från kommuner och regioner[81] samt eventuella övriga personer med särskild kunskap om ämnet. Rådet kan sättas samman av metodförvaltaren själv eller av regeringen i regeringsbeslut eller förordning.

7.4. Hur ofta ska bedömningar göras?

När det gäller intervallet för bedömningar av arbetslivskriminalitetens utveckling bedöms det inte nödvändigt att göra årliga skattningar. Dels bedöms det inte sannolikt att utvecklingen ändras så pass kraftigt från år till år, dels behöver metoden förhålla sig till intervallet med vilket underliggande indikatorer tas fram. Flera av de indikatorer som föreslås ingå som underlag för metoden tas fram med något eller några års mellanrum. Ett lämpligt intervall skulle kunna vara att göra skattningarna med två eller tre års mellanrum. Utbetalningsmyndighetens skattningar av felaktiga utbetalningar från välfärdsmyndigheterna tas dock fram med fyra års mellanrum. Eftersom det är ett viktigt underlag föreslås att ansluta till motsvarande frekvens och använda ett fyraårsintervall även för en bedömning av arbetslivskriminalitetens utveckling. Mot den bakgrunden vore det önskvärt om även Skatteverkets skattningar av oredovisade löneinkomster skulle kunna göras med motsvarande intervall.

[81] Här kan särskilt Centrum för arbets- och miljömedicin vara relevant.

8. Konsekvenser för berörda myndigheter

8.1. Konsekvenser för Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket föreslås som huvudansvarig aktör när det gäller förvaltning av en metod om uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling. För den berörda myndigheten innebär det ett återkommande arbete med att samla in och strukturerna indikatorer, samt i samråd med ett råd/referensgrupp med fyra års mellanrum göra en bedömning av arbetslivskriminalitetens utveckling utifrån underlaget och med hjälp av strukturerade bedömningsskalor.

Den metod som har tagits fram för att följa utvecklingen av arbetslivskriminaliteten har utformats bland annat i syfte att vara genomförbar för involverade aktörer. För att sätta samman de indikatorer som tagits fram i denna rapport bedöms det exempelvis inte behövas utvecklas särskilda tekniska lösningar. De resurser som aktualiseras är framför allt av samordnande karaktär när det gäller att sammanställa och strukturera underlag.

Vidare kommer det krävas analytisk kapacitet för att kontinuerligt kunna bedöma om metoden bör utvecklas och förfinas. Vi har föreslagit ett antal områden där det finns behov av förbättring och kompletteringar av indikatorerna, till exempel vad gäller de myndighetsgemensamma kontrollerna och attitydundersökningar. Mot den bakgrunden är det sannolikt att mer resurser behöver läggas av metodförvaltaren inledningsvis. En grov uppskattning är att kostnaden uppgår till cirka 2,5 miljoner kronor under det första året. Eftersom en bedömning av arbetslivskriminalitetens utveckling inte kommer att ske årligen, kommer de personella resurserna som behövs att variera över tid. Utslaget över tid är en grov uppskattning att kostnaden efter det första året uppgår till 1,5 miljon kronor årligen.

8.2. Konsekvenser för övriga myndigheter

CSMOB och Skatteverket föreslås få i uppdrag att tillsammans med Arbetsmiljöverket bidra till vidareutveckling av metoden. För CSMOB och Skatteverkets del handlar det framför allt om personella resurser och att på olika sätt bidra med en vidareutveckling av indikatorer och analyser för att bättre kunna följa utvecklingen av arbetslivskriminaliteten över tid. En grov uppskattning är att kostnaden för detta inledningsvis uppgår till cirka 1,5 miljon kronor för respektive organisation. Kostnaden kan därefter minska/variera över tid.

Flera andra myndigheter är berörda när det gäller metodförvaltningen. Dels de aktörer som har relevanta datakällor, dels de som kan tänkas ingå i ett råd/referensgrupp. De berörda myndigheterna är de som har i uppdrag att samverka mot arbetslivskriminalitet, Utbetalningsmyndigheten och Brå, samt ett urval av kommuner och regioner i ett råd/referensgrupp. För dessa aktörer kommer resurser tas i anspråk för framför allt samverkan och/eller deltagande i råd/referensgrupp, dock i mindre utsträckning och till mindre kostnad än för metodförvaltaren.

Referenser

Arbetsmiljöverket (2023). *Årsredovisning 2022.*

Arbetsmiljöverket (2025a). *Arbetsmiljön 2024*, Arbetsmiljöstatistik Rapport 2025:01.

Arbetsmiljöverket (2025b). *Arbetsskador 2024 – län och kommun*, Arbetsmiljöstatistik Rapport 2025:02.

Arbetsmiljöverket (2025c). *Årsredovisning 2024.*

Arbetsmiljöverket (2025d). *Redovisning av uppdraget att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan*.

Arbetsmiljöverket (2026). *Redovisning av uppdraget att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan.*

Brå (2025). *Nationella trygghetsundersökningen*. Om utsatthet, otrygghet och förtroende. Rapport 2025:15.

Brå (2017). *Indikatorer för organiserad brottslighet*. PM.

Delegationen mot arbetslivskriminalitet (2022). *En definition av arbetslivskriminalitet.*

Delegationen mot arbetslivskriminalitet (2024). *En aktör som kan utarbeta en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling.*

Dir. 2021:74. *En nationell delegation mot arbetslivskriminalitet.*

Dir. 2024:26. *Tilläggsdirektiv till Delegationen mot arbetslivskriminalitet (A 2021:04).*

Ekonomistyrningsverket (2023). *Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.* ESV 2023:22.

ESO (2026). *Svarta siffror – en ESO-rapport om den kriminella ekonomins omfattning*.

Handelns forskningsinstitut, HFI, (2019). *Hur påverkas företagen av kravet på personalliggare?* 2019:02. Daunfelt, Gidehag och Rudholm.

Jeppsson (2024). *Arbetslivskriminalitet – ett hot mot god produktivitetstillväxt.*

Lappi, E., Norbäck, J. och Persson, L. (2024). *Produktivitet och produktivitetsutveckling i Sverige. Internationell jämförelse och reformmöjligheter.*

Ledarna (2022). *Hotad på jobbet – vem stöttar chefen? Chefer om kriminalitet i arbetslivet.*

LO (2022). *Arbetslivskriminalitet - Kampen för ordning och reda.*

LO (2024). *Handbok för ordning och reda på arbetsmarknaden*.

Mynak (2024). *Hur arbetslivskriminalitet påverkar arbetstagares arbetsmiljö*.

Polismyndigheten (2024). *Den kriminella ekonomin. Introduktion och översikt*.

Regeringsbeslut A2022/00333. *Uppdrag att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan.*

Regeringsbeslut A2024/00857. *Uppdrag till Södertörns högskola att utarbeta en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling i samhället.*

Regeringsbeslut A2024/01109. *Ändring av uppdraget att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan.*

Regeringsbeslut A2026/00148. *Uppdrag till Arbetsmiljöverket om förbättring av utstationeringsregistrets kvalitet och tillgänglighet.*

Regeringsbeslut Fi2024/01590 och Fi2024/02402 (delvis). *Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Skatteverket.*

Regeringsbeslut Fi2025/02383. *Uppdrag till Upphandlingsmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten att stödja kommunerna i deras arbete med att motverka arbetslivskriminalitet och brottslighet i välfärden.*

Riksdagen (2018). *En utvärdering av personalliggarsystemet.* Rapport från riksdagen 2018/19:RFR4.

Riksrevisionen (2020). *Statens insatser mot exploatering av arbetskraft – regelverk, kontroller samt information och stöd till de drabbade*. RiR 2020:27.

Riksrevisionen (2022). *Den statliga lönegarantin – förekomst av missbruk och myndigheternas kontrollarbete.* RiR 2022:4.

Riksrevisionen (2025). *Skatteverkets åtgärder mot svartarbete*. RiR 2025:18.

Samfunnsøkonomisk analyse (2017). *Analyse av former, omfang och utvikling av arbeidslivskriminalitet*. Rapport 69-2017.

Skatteverket (2019). *Hur påverkas restaurang- och byggbranschen av personalliggare?* Rapport 2019-12-11.

Skatteverket (2020). *Svarta arbetsinkomster: beräkningar baserade på Skatteverkets revisioner.*

Skatteverket (2024a). *Årsredovisning.*

Skatteverket (2024b). *Nationell lägesbild över befolkningen*.

Skatteverket (2024c). *Svarta arbetsinkomster: beräkningar baserade på Skatteverkets revisioner åren 2017-2022*. Rapportnummer 2024:14.

Skatteverket (2025a). *Skatteverkets årliga attitydundersökning 2024. Resultatrapport för privatpersoner.* Rapportnummer 2025:05.

Skatteverket (2025b). *Nationell lägesbild över befolkningen*.

Skatteverket (2026). *Skatteverkets årliga attitydundersökning 2024: Resultatrapport för företag*. Rapportnummer 2025:04.

Skr. 2023/24:67. *Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet.*

SOM-institutet (2022). *Social tillit i höglitarlandet Sverige*. Rothstein, B. och Holberg, S. 2022:1.

SOU 2022:36. *Arbetslivskriminalitet – en definition, en inledande bedömning av omfattningen, lärdomar från Norge.*

SOU 2023:8. *Arbetslivskriminalitet – arbetet i Sverige, en bedömning av omfattningen, lärdomar från Danmark och Finland.*

SOU 2024:14. *Arbetslivskriminalitet – myndighetssamverkan, en gemensam tipsfunktion, lärdomar från Belgien och gränsöverskridande arbete.*

SOU 2025:25. *Arbetslivskriminalitet – upplägg, verktyg och åtgärder, fortsatt arbete.*

SOU 2025:95. *Fler möjligheter till ökat välstånd.*

Svenskt Näringsliv (2019). *Att mäta brottslighetens kostnader, ett ekonomiskt perspektiv på brottslighet och brottslighetens kostnader – särskild för företag.*

Svenskt Näringsliv (2021). *Konkurrensen med den svarta sektorn – ett stort problem för företagen och samhällsekonomin.*

Svenskt Näringsliv (2023). *Arbetsmarknadskriminalitet – Hur påverkas företagen och vad behöver göras?*

Södertörns högskola (2025). *Delredovisning av uppdrag att utarbeta en metod för uppföljning av arbetslivskriminalitetens utveckling i samhället*. Dnr 580-1.1.1-2025.

Wiklund (2025). *Socialt kapital, en PM om tillitens betydelse för produktivitet.*

Åklagarmyndigheten (2025). *Antalet lagförda arbetsmiljöbrott ökar.* Webbartikel publicerad 2025-08-29; https://www.aklagare.se/for-media/aktuellt-pa-aklagarmyndigheten/2025/augusti/antalet-lagforda-arbetsmiljobrott-okar/

Bilaga 1

Fördelning av svarsalternativ för samtliga enkätfrågor i Skatteverkets företagsundersökning inklusive svarsalternativet Ingen uppfattning.

